ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3456 — ՇԱԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ 1883 — Ն. Տ. 25 ԱՊՐԻԼ

ՊԱՏՄԱՆԻՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱԳ — ՀԱՆՊԱՊԱՀՈՐԵԱՑ — 30 ՓԱՐԱԳ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՏՄԱՆԻՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փաշա եօղուշը, Շարդ Զարչըսը Թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։

Ճանր. Ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուի։

Չապագրուած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Էջմիածնայ մէջ գործոց վիճակը. — Կարեւոր տեղեկագիր մը Կաթողիկոսական խնդրոյ վրայ. (Շար. եւ վերջ). — Նորագոյն երեւոյթ Կաթողիկոսական խնդրոյ. — Եգիպտոս. — Թղթակցութիւն (Եդեսիա). — Օսմանեան հանրային Քննարկիչ պարտք։

Կ. ՊՈԼԻՍ 13 ԱՊՐԻԼ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթան իւր անձնական բժիշկ Մավրոյենի էֆէնտին վէզիրութեան աստիճան բարձրացուց։

Ֆրանսական դեսպան Տը Նոայլ Մարքիզը նախընթաց օրը Բ. Դուռը երթալով երկարօրէն տեսակցեցաւ Մեծ-Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշային և արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Տատեան Յարութիւն էֆէնտիի հետ։

Արտաքին գործոց նախարար Արիֆի փաշա անձնական տակրութեան պատճառաւ երկուշաբթի օրն իւր պաշտօնատեղին չգնաց և հետեւապէս չկրցաւ ընդունիլ դեսպանները։

Անգլիական դեսպան Լորա Տըֆերին մայիս 1ին Պիթէրն չոգենաւով պիտի մեկնի Աղէքսանդրիայէն։ Անգլիական դեսպանատունն յիշեալ չոգենաւին Դարդանելի նեղուցէն անցնելուն համար այժմէն արտօնութիւն խնդրեց Բ. Դռնէն։

Եէմէնի պաշտօնական Սանաա լրագիրն իւր մարտ 20 թուով կ'ըսէ թէ խաղաղութիւնը կատարեալ պէս վերահաստատուած է գաւառին ամէն կողմը։ Պէնի-Մէրվանի ապստամբ ցեղերուն դէմ գործող Օսմանեան զօրաց հրամանատար գնդապետ Բէֆիզ պէյ հեռագրած է թէ ապստամբութիւնը բոլորովին զսպուած է, և թէ Ապտուլլահ Եահեա Պէքրի անուն ապստամբեան ալ, որ մինչեւ վերջին օրերս կը յամառէր, հնազանդութիւն յանձն առեր է։

Բ. Դուռը Լիբանանու կառավարչութեան համար չորս ընտրելեաց ցանկ մը ներկայած է Վեհ. Սուլթանին։ Խթէրն Էֆսըրէս կը կարծէ գիտնալ թէ յիշեալ ցանկը Վասա էֆէնտիի, Մուղաֆֆէր փաշայի, Տանիշ և Կիլտանի էֆէնտիներուն անունները կը պարունակէ։

Բորթուկալի կառավարութեան Կ. Պոլսոյ Նորընտիր դեսպան Պ. Վիքոնթ Տը Քանարիա և ռուսական դեսպան Պ. Տը Նելիտոֆ երկի Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցան Մեծ Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշային և արտաքին գործոց նախարարին հետ։

Ֆրանսական դեսպան Տը Նոայլ Մարքիզը շաբաթ օրը ծանուցագիր մը տալով Բ. Դրան՝ պահանջեց որ Լիբանանու կառավարիչ Բիւսթէմ փաշան, որոյ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած է, անմիջապէս եւ կոչուի և Լիբանանու գործոց վարչութիւնը տեղւոյն վարչական խորհրդին յանձնուի։ Բ. Դուռը՝ Ֆրանսական դեսպանին ծանուցագրին պատասխանելով ըսաւ թէ կայսերական կառավարութիւնը Լիբանանու խնդիրը ժամանակին ի նկատ առնլով դեսպանատանց ծանուցած է. սակայն եաթ Ֆրանսայի յարուցած դժուարութիւնքն և յետոյ միւս տերութիւնց դիտողութիւնները ցարդ արգելք եղած են համաձայնութիւն մը գոյանալուն։ Բ. Դուռը՝ Լիբանանու գործոց առժամեայ վարչութեան խնդիրն արդէն նկատողութեան առած է։

Իսթէրն Էքսբրէս ծանուցանելով թէ դեսպանք և Բ. Դուռը կարծիք կը փոխանակեն քարանթինայի սակագնին խնդրոյն վրայ, յոյս կը յայտնէ որ այս մասին ի մօտոյ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ։

Լրագիրը ունկնք կը ծանուցանեն թէ Բ. Դուռը զեկուցեր է դեսպանատանց թէ Լիբանանու կառավարիչ Բիւսթէմ փաշա առժամապէս իւր պաշտօնին վրայ պիտի մնայ մինչև ցանուանումն նոր կառավարչին։

Արտաքին գործոց նախարարութիւնն որոշեց փոխադարձ դեսպանութիւն մը հաստատել Լիզպոնայի (մայրաքաղաք Բորթուկալի) մէջ և այս մօտը ընտրելեաց ցանկ մը պատրաստելով Վեհ Սուլթանին վաւերացման պիտի ներկայէ։

Վագըֆ ծանուցանելով թէ հանրային կրթական նախարարութիւնը տեսակներու և դրքերու հրատարակման վերաբերեալ մանրամասն կանոնագրութիւն մը պատրաստելու նուիրած է իւր բոլոր ուշադրութիւնը, կ'ըսէ թէ ժամանակէ մ'ի վեր քանի մը մայրիկ ծանր ակնարկութիւններ պարունակող և հասարակաց կարծիքը գրգռող տեսակներ հրատարակելու ձեռնարկած էին։ Այսուհետեւ այսպիսի գրգռիչ տեսակներու հրատարակումը պիտի արգիլուի։ Հանրային կրթական նախարարութիւնն որոշած է նաեւ հրապարակէն հաւաքել այն արաբերէն և պարսկերէն գիրքերն որք ժամանակաւ հրատարակուած լինելով հասարակաց կարծիքը գրգռող հատուածներ կը պարունակեն։ Վագըֆ նոր հրատարակութեանց նկատմամբ յիշեալ նախարարութեան ձեռք առած և առնելիք խիստ միջոցներն իրաւացի կը գտնէ։

Խափանեալ Բուրիէ Տ'Օրիան լրագրին պատասխանատու տնօրէն Զարեհ էֆէնտի երկուշաբթիէն ի վեր կաղէթ Տ'Օրիան անուամբ նոր թերթ մը հրատարակել սկսաւ։

Վագըֆ կ'ըսէ թէ Սէլանիկի կուսակալութեան ոչխարաց տուրքը անցեալ տարի 24,000 ոսկի աւելի եղած էր. իսկ այս տարի 41,000 ոսկի աւելի եղեր է։

Մեծահարուստ սեղանաւոր Պ. Նիբոլա Զարիֆի Բերայի Ցունաց աղջկանց վարժարանի երմտացոյցին բացը գոցելու համար 200 Օսմ. ոսկի նուիրեց յիշեալ վարժարանին։

Վերջին օրերս վախճանեալ Անգլիացի Պ. Քազալէի մարմինն այսօր Ֆրանսական Բամպոճ շոգենաւով Լոնտրա պիտի ղրկուի։

Եանեայի զինուորական հրամանատարէն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Օսմ. զօրքերն յաջողեր են Սիմավրուքա անուն հրաշակաւոր աւազակապետին երկու ընկերներն սպանել։ Աւազակապետն ալ թէև վիրաւորուեր է, բայց իւր միւս ընկերաց հետ յաջողեր է փախչիլ։ Օսմ. զօրքերն այժմ փախստականներն հալածելու եռեւեռ են։

Թերճէմանի Հագիգաթ կ'ըսէ թէ Ռուսական հպատակ Մուրատ օղլոց ակոր էֆէնտի, դատական նախարարութեան դանձապետն ի Ժամեայ վարչութեան խնդիրն արդէն նկատողութեան առած է։

Իսթէրն Էքսբրէս ծանուցանելով թէ դեսպանք և Բ. Դուռը կարծիք կը փոխանակեն քարանթինայի սակագնին խնդրոյն վրայ, յոյս կը յայտնէ որ այս մասին ի մօտոյ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ։

Լրագիրը ունկնք կը ծանուցանեն թէ Բ. Դուռը զեկուցեր է դեսպանատանց թէ Լիբանանու կառավարիչ Բիւսթէմ փաշա առժամապէս իւր պաշտօնին վրայ պիտի մնայ մինչև ցանուանումն նոր կառավարչին։

Արտաքին գործոց նախարարութիւնն որոշեց փոխադարձ դեսպանութիւն մը հաստատել Լիզպոնայի (մայրաքաղաք Բորթուկալի) մէջ և այս մօտը ընտրելեաց ցանկ մը պատրաստելով Վեհ Սուլթանին վաւերացման պիտի ներկայէ։

Վագըֆ ծանուցանելով թէ հանրային կրթական նախարարութիւնը տեսակներու և դրքերու հրատարակման վերաբերեալ մանրամասն կանոնագրութիւն մը պատրաստելու նուիրած է իւր բոլոր ուշադրութիւնը, կ'ըսէ թէ ժամանակէ մ'ի վեր քանի մը մայրիկ ծանր ակնարկութիւններ պարունակող և հասարակաց կարծիքը գրգռող տեսակներ հրատարակելու ձեռնարկած էին։ Այսուհետեւ այսպիսի գրգռիչ տեսակներու հրատարակումը պիտի արգիլուի։ Հանրային կրթական նախարարութիւնն որոշած է նաեւ հրապարակէն հաւաքել այն արաբերէն և պարսկերէն գիրքերն որք ժամանակաւ հրատարակուած լինելով հասարակաց կարծիքը գրգռող հատուածներ կը պարունակեն։ Վագըֆ նոր հրատարակութեանց նկատմամբ յիշեալ նախարարութեան ձեռք առած և առնելիք խիստ միջոցներն իրաւացի կը գտնէ։

Թերճէմանի Հագիգաթ կը պատմէ թէ Հայտէ անուն Թուրք կին մը՝ Ֆազլը փաշայի կողմէ բնակեալ ազգատ Թուրք կնոջ մը 10 տարեկան աղջիկն 7 1/2 ղրուշ ամսականով իւր քով կ'առնու և կը խոստանայ որ ամսան անգամ մը մայրը տեսնելու բերէ դայն։ Քանի մ'ամիսներ կ'անցնի, Հայտէ երեւան չելներ. յայնժամ խեղճ մայրն իւր աղջիկը տեսնելու կ'երթայ Հայտէի նշանակած տունը, բայց ոչ այդ անունով կին կը գտնէ հոն, ոչ ալ իւր զաւակը։ Կը հասկցուի որ խեղճ կինը խաբեութեան մը զոհ եղած է։ Ոստիկանութիւնն այժմ խաբեբայ կինը փնտռելու եռեւեռ է։

Վագըֆ կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի գիշեր Լատիրնէ-գաբուի կողմն ոստիկան մը տեսնելով որ քանի մը մարդիկ տան մը մէջ կերուխում ընելով ազմուկ կը յարուցանեն, կ'երթայ դուռը կը զարնէ, տանը մարդիկը, որոց կ'երեւի թէ գլուխը տակցած էր, ոստիկանին վրայ յարձակելով քանի մը տեղէն ծանրապէս կը վիրաւորեն ու կը փախչին։ Այս միջոցին տունն ալ կը փլչի, բայց մարդու վնաս չպատահիր։

Բերայի ոստիկանութիւնն Եորկի անուն Հելլենական հպատակ մը ձերբակալեց, որոյ վրայէն հաշակաւոր չարագործներու լուսանկարներ և անոնց կողմէ գրուած նամակներ գտնուեցան։ Նամակները կը հաստատեին թէ այս մարդն ալ մասնակից եղած էր Տոլապ-Տերեսիի թաղին մէջ Հորը նեռուած ոստիկանին սպանութեան։

Էֆիբչին կաղէթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ վեհ. Սուլթանին թիկնապահ Ահմէտ Էսատ էֆէնտի, որ Ալէքսանդրիա կը գտնուէր, յանուկ պաշտօնով Պէրութ դնացեր է։

Լրագիրը ունկնք ծանուցին թէ Օսմ. կայսերական Պանքան Հայաստան փաշայի երկաթուղին դներ է։ Ժուրնալ տը Քոնսթանթինոբլ կ'ըսէ թէ այս լուրը սխալ է։ Հայաստան փաշայի երկաթուղին չկրնար վաճառուիլ, որովհետեւ 20 տարուան համար վարձու տրուած է Անգլիացւոյ մը։ Բայց վարձակալութեան պայմանագիրը կը տրամադրէ թէ վարձակալն Օսմ. անանուն ընկերութիւն մը կազմելու իրաւունք ունի։ Ընկերութեան հիմնական կանոնագրերը պէտք է որ նախ կայսերական հաւանութիւնն ստանան. ընկերութիւնը չկրնար երկաթուղին ուրիշներու վարձու տալ առանց կայսերական կառավարութեան արտօնութիւնը կանխաւ ստանալու։ Արդի վարձակալն ընկերութիւն մը կազմելու միտք ունի, որոյ մէջ Օսմ. կայսերական Պանքան կարեւոր տարր մը պիտի լինի։ Կազմուելիք ընկերութեան հիմնական կանոնագրերն հանրօգուտ շինութեանց նախարարութենէն և նախարարաց խորհրդէն քննուելէ յետոյ Վեհ. Սուլթանին վաւերացման ներկայացուեր են։

Թուրքերէն լրագիրք կը պատմեն թէ Ֆընարգլի կողմը բնակեալ Սերբի անուն դպրոցական մը, որ ժամանակէ մ'ի վեր ակնաբաւ ժուլթիւն կ'ընէր և այս ու այն կը խաբէր, վերջին օրերս խայրի անուն Թուրքի մ'երկու աչքը կուրցուցեր է։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեր է այդ խաբեբայ ակնաբոյժն, որ, ո՞վ գիտէ՝ որչափ աչք կուրցուցած է։

Երկուշաբթի օրը չորս մարդ՝ նաւակ մը նստած՝ ձուկ կորսային Պէյլերպէյի առջև, երբ յանկարծ բուռն հով մը նաւակը շրջելով ծովը թափեց զանոնք։ Բարեբաղդաբար մօտերը գտնուած նաւակներն անմիջապէս օգնութեան հասնելով ազատեցին ձկնորսները։

Ռումանիոյ կառավարութիւնն սկսած է ի գործ դնել իւր այն որոշումն, որ Իպրայիլի և Կալացի նաւահանգիստներուն ազատութիւնը կը ջնջէր։ Մաքսատանց տեսուչք ապրիլ 1էն ի վեր վաճառականաց մթերանոցներուն մէջ գտնուած վաճառքները կը գրեն, որոյմէ մաքս պիտի առնուի։

Հաշիւ եղած է թէ այժմ Միացեալ-Նահանգաց մէջ 11,196 լրագիրք կը հրատարակին, 10,160ն հանապազօրեայ և 1036ը շաբաթաթերթ։ Այս հազարաւոր լրագրաց ղլուխը կը գտնուի Նիւ-Եորք-Հերալա լրագիրն, որոյ տերն է հանրածանօթ ճէյմս Կորտոն Պէնէթ, որ մարտ 25ին 32 երեսէ բաղկացեալ թերթ մը հրատարակած է։ Այս թերթը մէկ ծայրէն միւսը կարդալու համար երկու ցերեկ և երկու գիշեր շարունակ աշխատութիւն պէտք է։

Ա. Զ Դ

Օսմ. կայսերական Պանքային Դալմայի և Կ. Պոլսոյ գրասենեակները պիտի գոցուին յառաջիկայ հինգշաբթի օրը, ապրիլ 14/26 և երկուշաբթի 18/30 ապրիլ։

Կ. Պոլիս 12/24 ապրիլ 1883

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

—o—

Փարիզ 25 ապրիլ.

Երեսփոխանական ժողովը 0/0ին 5 տոկոսաւոր արժեթղթոց փոփոխման ծրագիրն ընդունեց։

Երեսփոխանական ժողովէն խնդրուած 5 միլիոն վարկին քուէարկութենէն անմիջապէս յետոյ 1500 զօրք պիտի ղրկուի ի Թունքին։

Ժիւլ Սանտոյ մեռաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Այսօր լրագրոյս մամուլը դրուած միջոցին, տեղեկացանք թէ Կաթողիկոսական Յանձնաժողովոյ ընտրութիւնն հետեւեալ արդիւնքն ունեցած է։

Թիւ քուէարկուաց	58
Սպիտակ քուէ	2
Մատթ. Եպ. Իզմիրլեան	53
Խորէն Եպ. Նարպէյ	41
Տ. Յովհ. քահանայ Մկրտեան	41
Սերվիչէն էֆէնտի	39
Մարկոս էֆ. Աղաբէկեան	35
Ստեփան էֆ. Փափազեան	29

Յանձնաժողովոյ այս վեց անդամք բացարձակ առաւելութիւն ստացած լինելով, ընտրուած են. իսկ համեմատականի ճնացած են հետեւեալք.

Կարապետ էֆ. Իսթիւֆեան	28
Տիգրան էֆ. Եուսուֆեան	16

Ընտրեցմէ յետոյ կուգան.

Մինաս էֆէնտի Զերազ	11
Քրիստոսատուր էֆ. Ղազարոսեան	10
Մելքիսեդեկ Եպ. Մուրատեան	2
Մատթէոս էֆ. Մամուրեան	2

Ան. Ան. Ան.

Էջմիածնէն կը գրեն մեզ թէ կաթողիկոսական Տեղապահ Ամեն. Մակար Սրբազան մարտ 27 կիրակի օրն առաջին անգամ պաշտօնապէս այցելեր է Գէորգեան ճեմարանն, իւր հետ ունենալով Սինոդականներէն Ներսէս, Մեսրոպ և Երեմիա եպիսկոպոսներն, Արարատի խմբագրապետ Սահակ վարդապետ և երաժշտապետ Ղեւոնդ վարդապետ։ Ուսուցչական ամբողջ խումբը պատրաստ գտնուելով ընդուներ են զն. Սրբազնութիւն և ուղղակի Հանդիսարանի մեծ սրահն առաջնորդեր են, ուր գալով ճեմարանի բոլոր աշակերտք կարգաւ Ն. Սրբազնութեան Ազն համբուրելէ յետոյ, ի պատիւ սոյն այցելութեան երգ մ'երգեր են։ Ապա Բ. Լարանի ուսանողներէն Նախիջեւանցի երիտասարդ մ'Ուղերձ մը կարդացեր է ի դիմաց համայն աշակերտաց, առ որ Ն. Սրբազնութիւնը պատասխանելով՝ օրհներ է ուսանողաց ջանքն և ուսուցչաց աշխատութիւնն, յաւելլով ըսել որ «Թէպէտ հանգուցեալ Գէորգ կաթողիկոս չկարաց տեսնել իւր հիմնարկած հաստատութեան՝ իւր ձեռակերտին արդասիքը, բայց ինքը լի է յուսով որ ճեմարանն իւր արժանաւոր պտուղները պիտի տայ մօտ ժամանակէն ի վայելումն Ազգին, որով և հանգուցեալ հիմնադրին ոսկերոտիքն ալ պիտի խայտան իւր գերեզմանին մէջ, և հոգին պիտի մխիթարուի յերկինս։» Յետոյ ուսուցչաց առաջնորդութեամբ ճեմարանին բոլոր յարկերը, դասարանները, գրադարանը, բնագիտական գործեաց ֆոպէնները, մի առ մի այցելելով, և ամէն բան՝ մասնաւորապէս աշակերտաց դասագրքերանքն՝ աչքէ անցունելով, և ճեմարանին հիւանդանոցն ալ իջնելով այցելելէ յետոյ, գոհ և ուրախ որպիսի մեկներ է, վերջաբ յայտնելով թէ մտադիր է մի ուրիշ առթիւ ալ ճեմարանի Բարոյախօսութեան և Հոգեբանութեան դասատուութեանց միանգամ ներկայ և ունկնդիր գտնուիլ։

Ազնուաշուք Տիկնայք Նեկտար Ջունդ և Թագուհի Սէլիմիէճեան երկու հարազատ քոյրք՝ իրենց մօրմէն կտակ եղած 500 քօնսոլիտէն Ս. Պատրիարք Հօր ղրկեցին իբրեւ նուէր Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցին։ Ն. Սրբազնութիւն Հիւանդանոցի Պատուարժան Հոգաբարձութեան յանձնել տուաւ այս նուէր։

Մշոյ Ս. Կարապետի վանուց միաբանութիւնը խնդրած էր Ս. Պատրիարք Հօրմէն որ Բաղէշի կուսակալութեան ներքեւ նորոդ կազմուած կենճի միւթեսարրըֆութեան համար առաջնորդական տեղապահ անուանէ վանքին միաբան Յակոբեան Վահան վարդապետը։ Պատրիարքարանը Բ. Դուռը թագրիր մը ղրկեց այս անուանման հաստատութեան հրամանագիրն ստանալու համար, և ստացաւ։

Գահիրէէն կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն կաթոլիկ ազգայնոց մէջ յուզումը կը շարունակէ տումարի փոփոխութեան պատճառաւ, զոր, ինչպէս գիտեն ընթերցողք, տեղւոյն վերապատուելի առաջնորդը գործադրելու ձեռնարկած է, մինչեւ Գեր. Պոլսոյ մէջ և Թուրքիոյ գրեթէ ամէն կողմերն հին տումարին գործածութիւնը կը շարունակէ։ Եգիպտացի կաթոլիկ ազգայնոց լուսամիտ և ազգասէր մասն, որք ճշմարիտ Հայու արիւն և ազգային հոգի կը կրեն, և որոց գլուխ է Վսեմ. Եուսուֆ պէյ Զըրաղեան, իրենց հոգեւոր առաջնորդին այս անպատեհ ձեռնարկը մահացու հարուած մը կը համարին իրենց ազգութեան դէմ, և իրաւունք ունին, վասն զի, քանի որ ամբողջ Հայոց ազգն հին տումարով կը վարուի, նոր տումարին գործածութիւնը՝ կրօնքով բաժանեալ ազգայնոց մէջ դժբաղդաբար կեցած խտիրն առաւել մեծցնելու և Հայ կաթոլիկ ժողովուրդն իրենց ազգութենէն բոլորովին հեռացնելու միջոց մը պիտի մնի մելեռանդ առաջնորդներու ձեռք։

Կը գովենք Վսեմ. Եուսուֆ պէյի և իւր պատուարժան համախոհներուն ազգասիրական ազնիւ ըզգացումն, որով կը ջանան իրենց ազգութիւնը ազատ պահել կորստեան վտանգէ, և կը յուսանք որ Գեր. Ագարեան Սրբազան ալ ասոնց դատին արդարութիւնը ճանչնալով, հրաման կը ղրկէ Գահիրէի Վեր. Առաջնորդին, որ ազգային զգացման դէմ մաքառելու տխուր ձեռնարկէն ետ կենայ, ձեռնարկ մը, որ գործադրողներուն ոգւոյն և զգացմանց վրայ նպաստաւոր գաղափար մը տալէ խիստ հեռի է։

Մինչեւ որ Ամասիոյ Նորընտիր Առաջնորդ Գեր. Պօղոս վարդապետ իւր պաշտօնատեղին հասնի, տեղւոյն եկեղեցական դասէն Արժ. Թէոդորոս վարդապետ Ամասիոյ առաջնորդական տեղապահ կարգուած է։

Քիլիսի մէջ (Կիլիկիա) մեր ազգայինք Աբրուսեակ անուն ընկերութիւն մ'ունէին, որոյ նպատակն էր նպաստել տեղւոյն ազգային վարժարանին։ Վերջերս այս ընկերութիւն լուծուած, բայց 1,300 մէճիտի չափ պատրաստ դրամն անդամոց ունեցած քով մնացած լինելով, Ազգ. Վարչութիւնը գրեց Հալէպի Բազ. Ժողովոյն, որ յիշեալ դրամը գանձէ և իւր նպատակին յատկացնէ։

ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՑ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

(Պապական թղթակցէ մը)

—

Հարկաւ իմացած ըլլալու էք որ հանգուցեալ կաթողիկոսի թաղմանէն յետոյ, վեհարանի կահն ու կայքը ցուցակագրելու միջոցին, Սինոդականներէն ոմանք վեհարանը գրեթէ կողոպտեր էին, ալ ո՛չ ժամացոյց, ոչ գորգ, ոչ վեղարցու հագուստներ, ոչ մուշտակներ, ոչ թաւշեայ և դիպակեայ անկողիններ, վերմակներ, ոչ բեհեղեայ շապիկ, ոչ ֆէսներ, ոչ կօշիկ, ոչ անդուսէ հովանոցք ու անձրեւանոցք, ոչ ղենջակներ, ոչ մեծ ու փոքր անհամար ընտիր իրեղէններ, ոչ խոհանոցի պղնձեղէններ, վերջապէս բան չէր մնացեր որ չյափշտակեն, ինչ որ ձեռքերնին իներ էր՝ վերուցեր էին. և քանզի իրենք ալ զգացեր էին թէ ինչ ամօթալի գործ է կատարածնին, ուստի սպասեր էին որ մութը կոխէ, և ապա գիշերանց՝ խաւարն օգնական առնելով՝ իրենց ծառայից ձեռօք ծրար ծրար խուցերնին փոխադրեր էին, անկէ ալ Աստուած գիտէ ո՞ւր։ Մոռցայ յիշելու անձիւ շիշերով ընտիր գինիներն և այլ ըմպելիքներն և խաղողներով քաղցրաւենիք, սերօրներ, հայլն, որք անխնայ Սինոդականաց ոմանց՝ և անտի ալ իրենց պաշտպանեալ տունը փոխադրուեր էին, որք և առիթ եղան Միաբան Սերոբէ եպիսկոպոսի բողոքագիր տալուն առ Սինոդն սոյն կատարուած յափշտակութեանց դէմ։

Կաթողիկոսական Տեղապահ Ամեն. Մ՚ակար Արքեպիսկոպոս էջմիածին հասնելուն՝ երբ կ՚իմանայ թէ Սինոդականք՝ վանքին գոյքերը յափշտակելով վերուցեր տարեր են, սաստիկ սրտեղելով՝ տարուած թանկագին իրեղէններուն մի ցանկը կը շինէ, և իւրաքանչիւրին ալ կը պատուիրէ և կը հրաւիրէ տարած բաներնին յետ բերելու, յայտարարելով թէ՝ մինչեւ նոր կաթողիկոսի գալուստը՝ վեհարանին այդ գոյքերը պէտք է որ ամբողջ և անվթար մնան ու պահպանուին։

Սակայն կ՚իմանամք թէ՝ Տեղապահ Սրբազանին սոյն հրաւէրին ոչ ոք դեռ գործով և արդեամբ չէ պատասխանած. ընդհակառակն կը լսեմք թէ՝ Բրօկուրորին թելադրութեամբ՝ Սինոդականք մէջերնին մեծամասնութիւն կազմեր են Մակար Սրբազանի խորհուրդներն դիմազրաւելու, նորա կատարելիք գործերը խափանելու համար։

Ինչ լաւ կը լինէր որ Ամեն. Ներսէս Պատրիարքը այս անգամ ալ սոյն յափշտակութեանց առթիւ ազդարարութեան գիր մը յղէր Սինոդին, կողպտող Սինոդականներէն բացատրութիւն պահանջելու։

Իսկ Ներսէս Պատրիարքի սոյն ազդարարագրոյն տեղ՝ մարտ 24ի երեկոյին մի հեռագիր կը հասնի առ Մակար Սրբազան, որով ըստ յանձնարարութեան Երեսփ. Ժողովոյ՝ զոր սա տուած էր իւր փետր. 25ի նիստին մէջ՝ Նորատունկեան Գաբրիել էֆ.ի առաջարկութեանը վրայ, տեղեկութիւն կը խնդրէր Սինոդէն թէ նոր կաթողիկոսի ընտրութեան համար ինչ թուական որոշուած է, միանդամայն և փափաք կը յայտնէր որ ըստ կարելւոյն փութով կատարուի այդ ընտրութիւնը։

Դժբաղդաբար Ներսէս Պատրիարքի սոյն հեռագիրը նոյն աւուր երեկոյին կը հասնէր, որոյ առաւօտուն ալ Տփղիսի կուսակալութենէն առ Սինոդն քաշուած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ՝ «Նոր կաթողիկոսի ընտրութեան համար 1884 մայիսի 27րդ օրն ընտրութեան թուական որոշելու մասին՝ Սինոդին (ակէ 3 ամսոյ չափ առաջ) ինչ ինչ պատճառաբանութեամբ ներկայած առաջարկութիւնը՝ կայսերական կառավարութենէն ի նպատի առնուելով, բարեհաճ լուծումն և հրաման տրուած է որ կաթողիկոսական ընտրութիւնը 84 մայիս 27ին կատարուի։» Ուստի կարծեմ յանդգնութիւն չլիներ դուշակելը թէ Մակար Սրբազանին ալ առ Ներսէս Պատրիարք տուած տեղեկութիւնը՝ կայսերական կառավարութեան սոյն բարեհաճ լուծումն ու տնօրէնութիւնը եղած կը լինի։

Ներսէս Պատրիարքին և կովկասեան կուսակալութեան առ Սինոդն ուղղած սոյն կրկին հեռագրաց մի և նոյն օրը հասնելուն զուգադիպութիւնն իրաւունք տուած կը լինի կարծելու, — ո՛չ թէ Ներսէս Պատրիարքի և Ռուսաց կառավարութեան միջեւ համաձայնութեան մը— այլ թէ՝ Ռուսաց կառավարութիւնը, որ 3 ամսէ ի վեր առկախ և անպատասխանի թողած էր Սինոդին 1884 մայիս 27ը ընտրութեան թուական որոշելու առաջարկը, անշուշտ Կ. Պոլսոյ իւր դեսպանին միջոցաւը տեղեկանալով Ելեսփ. Ժողովոյ կողմէն առ Վարչութիւնն եղած սոյն յանձնարարութեանը, աճապարած լինի Սինոդին այդ առաջարկն ընդունելու և հաստատելու, որպէս զի Երեսփ. Ժողովոյ դիտումը չյաջողի։

Արդէն վերջին դեկտեմբերի միջոցները Պոլսոյ ազգային լրագրաց ոմանց մէջ հրատարակեալ մի թղթակցութիւն կը ծանուցանէր ի վաղուց՝ նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը յապաղեցնելու և Մայր Աթոռոյ անիշխանական վիճակը երկարաձգելու մասին՝ Սինոդին և Ռուս կառավարութեան ունեցած նկրտումներն ու տրամադրութիւնը։ Եթէ սոյն կանխագեկուցումն այն ատեն նկատողութեան առնուէր և կարեւորութիւն տրուէր, Ընդհ. Ժողովոյ այսպիսի յանձնարարութեան պատասխանը այժմու պէս կանխաւ որոշուած, առաջարկուած, հաստատուած և կատարուած իրողութիւն մ՚եղած չէր լիներ։ Բայց կը վախցուի թէ, Ներսէս Պատրիարք այժմ նոյն եռանդեամբ և աշխուժիւ չգործեր, ինչպէս կը գործէր 1866ին նոր կաթողիկոսի ընտրութեան միջոցին։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅ ՎՐԱՅ

—=—

(Շար. Ե. Վերջ)

Տէրութիւնն ստիպուեցաւ փոխարքայի ձեռքով առաջադրել կաթողիկոսին նոր օրինադրութիւն մը ծրագրելով առաջարկել Տէրութեան հաստատութեանը և նոյն օրինադրութեան համաձայն տնօրինել հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարչական գործքերը։ Բարեպատեհ առիթ մը ունենալու Ս. Հայրապետը Սինոդին և Թիֆլիզու բանիբուն ազգայնոց յայտնել տէրութեան կամքը և անմիջապէս պատրաստուեցաւ Նոր Կրէգ — կանոն Հայասդանեայց եկեղեցւոյ Կաթողիկոսական Էջմեանարեան և 1863ին առաջարկուեցաւ Տէրութեան առանձին գրութեամբ, բայց հաստատութիւնը յետաձգուեցաւ մինչև ցայսօր։ Այս այն կարգ ու կանոնն է, որ հրատարակած է Աղարէկեան Պ. Մարկոսն։ Ցանձնաժողովոյն թողլով գնահատել այս առաջադրած կարգադրութեան արժանաւորութիւնը, մենք մեր առաջիկայ առարկայն պարզաբանելու փութանք Ցանձնաժողովոյ մեր վրայ դրած պարտքը կատարելու փափաքով։

Ս. Հայրապետը տէրութեան առաջադրած կարգադրութեան հաստատութեանը չսպասելով՝ պարտաւորեալ էր Այվազեան Գաբրիել վարդապետի վիճակաւորութեան գործերը քննութեան առնուլ, որովհետեւ եկեղեցական մեծագոյն մասը դրամներ վայրապար կը վատնուէր, և ժողովրդեան բողոքներն կը յաճախէին։ Էջմիածին հրաւիրեց կաթողիկոսն զԳաբրիել վարդապետն Այվազեան, հաշիւ պահանջեց և բաւարարութիւն չստանալով՝ քննիչներ որոշեց, նախապէս յայտնելով նոյն վիճակաւորին իւր այս Հայրապետական որոշումն։ Այս քննութեան պաշտօնը մեր նուաստութեանը յանձնուեցաւ գործակցութեամբ Տփխիսեցի Տ. Մովսէս քահանայի Սայաթեանց, և մենք ուղեւորեցանք ի վիճակն Նախիջեւանայ և Պեսարապիոյ, նոյնպէս և Գաբրիել վարդապետն Այվազեան։ Թէ ինչպէս մտանք, ինչ դարաններ լարեց Այվազեան վարդապետն մեր դէմ, որպէս զի ժողովուրդն և իւր վիճակի հոգեւորականութիւնն ընդունելութիւն չընէ մեզ, և թէ ինչ արժանաւոր ընդունելութիւն գտանք ժողովրդեան կողմէն, կը թողունք այս ամենն և ինչ որ հարկն է պատմել չենք դանդաղիր։

Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոնդակով պարտաւորուած, որոյ մասին նախընթացաբար յայտնուած էր և Տէրութիւնը, ձեռն արկինք քննութեան գործն շարունակել, սակայն հոգեւոր ատենական տեղիքն փակուած գտանք մեր դէմ, տումարներն գաղած և Այվազեանն գաղտնի իւր վիճակէն Պետերբուրդ ուղեւորուած։ Մինչեւ հեռագրեր գրուեցան վեհափառ կաթողիկոսին և մինչեւ բացուեցան մեր առաջ հոգեւոր ատեաններն, երկար ժամանակ տեւեց. վասն զի թղթակցութիւններն առ կաթողիկոսն և ի նմանէ առ փոխարքայն և առ նախարարութիւնն ներքին գործոց և ապա առ մեզ, երկար ժամանակի կը կարօտէին։ Մեծամեծ ըսպառնալիքներ ու կաշառուելու խոստմունքներ զանազան ճանապարհներով մեր ականջը կը հասնէին։ Մինչեւ անգամ կայսեր Ցըլիգել Ատիւանդն, որ տէրութեան կողմանէ պատգամաւոր էր նշանակած այս քննութեան գործոյն մէջ, բացարձակ ասաց մեզ թէ՝ «իմացէք, որ Օգոստափառ կայսրն գլուխ և իշխան է իրեն հպատակ ամեն եկեղեցեաց, և նորա կամքէ է Այվազեանն վիճակաւոր կարգուած։» Պալաժէնեայի հոգւոյ արձագանգն էր այս, այսինքն՝ վիճակաւորներն տէրութեան ձեռքով ընտրուելով և հաստատուելով նոյն տէրութեան ձեռքով միայն կրնան քննիչ և արձակուիլ։ Բայց մենք պատասխանեցինք, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն ուրիշ գլուխ չենք ճանչնար, բացի իւր Հայրապետէն, որոյ հրամանաւ եկած ենք քննութեան։ Մեր քննութեամբ, որ առաջարկեցինք Ս. Հայրապետի և Սինոդի նկատողութեանը, պարզապէս յայտնի եղաւ և Սինոդի վաւերացմամբ հաստատուեցաւ, որ Այվազեանն միայն եկեղեցական գումարէն 251 հազար ռուբլի դրամ է վատնած. եթէ ասոր վրայ աւելցնենք վիճակային, ամառապատկան և այլ գումարներու վատնումն, ընդամենը կ՚ելլայ մինչեւ 300 հազար ռուբլի։ Եւ այսքան գումարաց բուն վատնման պատասխանն այն է, որ Խալիպեան Ռուսմարանն հիմնուած է տէրութեան կամքով Արեւելեան Հայոց մէջ Ռուսականութիւն տարածելու, և եկեղեցական գումարէն մասն է նշանակած։ Սակայն Վ. առաջնորդը նշանակեալ մասով չգաւանանալով՝ այնքան գումար է վատնած, ապահով ըլլալով, որ տէրութիւնն պիտի պաշտպանէ զինքն յամենայն դէպս։

Այսքան ազգային զրկանքներուն չկարողանալով տոկալ Ս. Հայրապետը, իւր կողմէն վիճակաւոր նշանակեց զՅովհաննէս Արքեպիսկոպոսն Արշարունի և ուղարկեց Նախիջեւանայ և Բեսարապիոյ վիճակն։ Բայց այն ինչ մնաս ողորմելի եպիսկոպոսն իրեն համար նշանակուած վիճակն և յայտնեց Վեհ. Կաթողիկոսի կամքն, Այվազեան չշրջաբերականներ սկսաւ հրատարակել իւր թեմի քաղաքներուն մէջ, մինչեւ Մոսկուա և Պետերբուրգ անգամ (ուստի հայ հասարակութենէն բողոք հասաւ այս մասին Ս. Կաթողիկոսին բաղմաթիւ ստորագրութեամբ) ներքին գործոց նախարարութիւնն առանձին հեռագիր քաշեց կովկասեան փոխարքայի զվարուր կառավարչին, մեր քննութեան գործակից և պատգամաւոր կայսեր Ցիլիգել Ատիւանդն առանձին նամակ գրեց առ Վեհ. Կաթողիկոսն յետոյ կոչել իւր ուղարկած նոր վիճակաւորն իբրեւ ապօրինաւոր ընդդէմ Պալաժէնեայի և հեռեւապէս կայսերական կամայ, և նոր Ռուսիոյ նահանգապետն Նախիջեւանայ քաղաքագլխոյ ձեռօք յայտնեց ժողովրդեան, որ զԳաբրիել Այվազեանն ճանչնան միայն վիճակաւոր, ու Արշարունի եպիսկոպոսին հրամայեցին, ինչպէս եկած էր, նոյնպէս և վերադառնալ։ Յայտնեցին միանդամայն, որ տէրութիւնն Այվազեանի քննութեան գործն յանձնած է առանձին Մասնաժողովոյ սահմանաւորներէ բաղկացած, որուն մէջ կաթողիկոսն մէկ եկեղեցական պատգամաւոր միայն կրնայ ուղարկել։

Շատ նշանաւոր են այս մասին եղած թղթակցութիւններն թէ՝ Տէրութեան կողմէն առ կաթողիկոսն և թէ՝ կաթողիկոսէն առ Տէրութիւն, զորս արժան կը համարինք ներկայացնել ընդ սմին Մասնաժողովոյ նկատողութեանը։

Այս թղթակցութեանց մէջ պարզ կը տեսնէ Մասնաժողովն թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան ճնշուած են Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական իշխանութեան իրաւունքներն և ինչ աղէտալի ձայն կ՚արձակէ իրաւունքներէ զրկուած և իրաւանց սիրով վառուած ողորմելի Հայրապետն։ Ինչ նենգ քաղաքականութեամբ անգութուած պատասխաններ կը ստանայ իւր արդար պահանջմանց և ինչպէս հաւանիլ կը կրնայ ի խորս սրտին։ Պարզ կը տեսնէ Ցանձնաժողովն, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն իւր ըրած տնօրէնութիւններն յետս կոչել կը պարտաւորի, իբրեւ հասարակ վանական մը վանքի մը անկիւնը քաշուիլ կը սարսափի, և զգալի ապաշաւանք մը կը ցուցնէ իւր կաթողիկոսանալուն վրայ՝ այսպէս հաւատալով իւր նամակին մէջ առ փոխարքայն. «Ճշմարտապէս խստովանիմ Զերդ Բարձրութեան, թէ՝ եթէ ի սկզբանէ անդ ծանօթ լինէր ինձ ճնշումն ցայս աստիճան կաթողիկոսական իրաւանց, ես քնաւ չէի յանձն առնուլ զայս ծանր և դժուարատար պաշտօն։» 70 ամեայ հասակի խմում, յորում բացի վշտաց և անընդհատ հիւանդութեանց, զուրկ եմ և ի մխիթարութենց։» Մանաւանդ երբ կը տեսնէ թէ՝ Տէրութիւնն՝ փոխանակ հաստատելու իւր առաջարկած կարգ ու կանոն, փոխանակ կաթողիկոսական դարաւոր իրաւունքներն վերականգնելու, արդէն ներքին գործոց նախարարի ձեռամբ գիր կը գրէ թէ կայսեր կամքն է, որ Հայկական Եկեղեցւոյ ծայրագոյն գործքերն կենդրոնացնան ներքին նախարարութեան տընօրէնութեան շրջանին մէջ, այսինքն ռուսական սինկղիտոսին, որով և «վերականգնեցի» կըսէ, լիակատար հաւաձայնութիւն ի մէջ հոգեւորական և քաղաքական իշխանութենց։» Երբոր կը տեսնէ Ս. Հայրապետն թէ՝ դարձեալ Պալաժենեայի բուն նպատակն և հոգին կ՚երկրորդուի իրեն Ներքին գործոց Նախարարի կողմէն, ցաւօք և հեծութեամբ կը կնքէ իւր կեանքն։

Ո՞ւր մնաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր ինքնագոյութիւնը, հայրապետական անկախութիւնը, եկեղեցական վարչութեան ինքնուրոյն իրաւունքները. Ո՞ւր կը կամի Օգոստափառ կայսրն կեդրոնացնել Հայոց բազմադարեան ազգի հոգեւոր ոյժը, բարոյական միութիւնը, կրօնասիրութեան եռանդը, մարմրոսական կեանքը—Ներքին գործոց նախարարութեան մէջ։ Ցաւալի հարց և ամենացաւալի պատասխան։

Այսպէս ահա՛, Մեծ. անդամ մակիցք, կաթողիկոսական տխուր վիճակի նկարագիրն յերեւան ածելէն յետոյ՝ կը յաւելունք և այս, որ Պալաժենեայի զօրութեամբ, վիճակաւորաց ու միանձն հոգեւորականաց մահուանէն զկնի՝ նոցա գոյքերն ևս, (որ ըստ կանոնաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Աթոռոյն պիտի հասնի) շնորհած է ժառանգներուն, ի զրկանս կաթողիկոսական հարստութեան։ Այսպէս է Աստրախանայ վաղեմի առաջնորդ Սերովբէ եպիսկոպոսի գոյքն, որոյ ստացման մասին անդադար աշխատած է Երանելագոյն Ներսէսն, նոյնպէս և Մատթէոսն. մինչեւ ցայսօր նոյն վիճակաւորի մահուանէն յետոյ մընացած դրամներն և զանազանէ եկամուտն, որ ընդ ամենն այժմ 70 հազար ռուբլի գումար կը բաղկացնէ, մնացած է տակաւին Տէրութեան Բանքային մէջ։ Ժառանգներն Պալաժենեայի զօրութեամբ կը կամին ստանալ և Աթոռն առանց Պալաժենեայի, և այսպէս երկու կողմէն գումարներ կը մնան, և բուն գումարն Բանքայի մէջէն անելանելի կը մնայ։

Ուստի այս ամեն նկարագրած կէտերէն և ընդ սին առաջարկեալ թղթակցութեանց բովանդակութենէն պարզ կը տեսնուի, որ Պալաժենեայի զօրութեամբ, վիճակաւորաց ու միանձն հոգեւորականաց մահուանէն զկնի՝ նոցա գոյքն ևս, (որ ըստ կանոնաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Աթոռոյն պիտի հասնի) շնորհած է ժառանգներուն, ի զրկանս կաթողիկոսական հարստութեան։ Այսպէս է Աստրախանայ վաղեմի առաջնորդ Սերովբէ եպիսկոպոսի գոյքն, որոյ ստացման մասին անդադար աշխատած է Երանելագոյն Ներսէսն, նոյնպէս և Մատթէոսն. մինչեւ ցայսօր նոյն վիճակաւորի մահուանէն յետոյ մընացած դրամներն և զանազանէ եկամուտն, որ ընդ ամենն այժմ 70 հազար ռուբլի գումար կը բաղկացնէ, մնացած է տակաւին Տէրութեան Բանքային մէջ։ Ժառանգներն Պալաժենեայի զօրութեամբ կը կամին ստանալ և Աթոռն առանց Պալաժենեայի, և այսպէս երկու կողմէն գումարներ կը մնան, և բուն գումարն Բանքայի մէջէն անելանելի կը մնայ։

Ուստի այս ամեն նկարագրած կէտերէն և ընդ սին առաջարկեալ թղթակցութեանց բովանդակութենէն պարզ կը տեսնուի, որ Պալաժենեայի զօրութեամբ, վիճակաւորաց ու միանձն հոգեւորականաց մահուանէն զկնի՝ նոցա գոյքն ևս, (որ ըստ կանոնաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Աթոռոյն պիտի հասնի) շնորհած է ժառանգներուն, ի զրկանս կաթողիկոսական հարստութեան։ Պարզ կը տեսնուի թէ ինչ ծանր չղթայներու մէջ է կաշկանդուած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը, և թէ՝ առ ինչ վախճան կը ձգտի Ռուսաց Տէրութեան քաղաքականութիւնն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նկատմամբ։ Պարզ կը տեսնուի նոյնպէս, որ Ազգն ու Եկեղեցին իւր յարատեւութեան համար ամենամեծ կարօտութիւն ունի նոր կարգադրութեան իւր նախնական հիմանց վրայ, ուստի և անհրաժեշտ հարկաւոր է։—

Նե՞ր խսպառ մերժուած համարիլ 1836ի Պալաժենեան, ինչպէս և մերժուած է երեք կաթողիկոսներէն և Հնդկաստանի Հայերէն և ընդ նմին անվաւեր համարիլ այն ատենական տեղիքն—Սինոդն և առաջնորդական հոգեւոր ատեաններն, որոնք ձեւակերպուած են նոյն Պալաժենեայի հիման վրայ։

Եւ՞ երբ բոլոր Հայոց Ազգի հաճութեամբ (որք գտանին ի Ցաճկաստան, ի Ռուսաստան, ի Հնդկաստան, ի Պարսկաստան, ի Մոլդովալաքիայ և այլ տեղիս) կաթողիկոսական իշխանութեան Կանոնագրութիւն մը պատրաստել, որոյ գլխաւոր սկզբունքներն ըլլան հետեւեալ ամենակարեւոր յօդուածները։

Ա. Բացարձակ անկախութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և ինքնուրոյն վարչութիւն կաթողիկոսական իշխանութեան։

Բ. Ամենախառ և անարատ պահպանութիւն էական մասնից քրիստոնէական կրօնի մերոյ և դաւանութեան մերոյս Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ։

Գ. Բացարձակ ազատութիւն Ազգին յընտրութիւն կաթողիկոսի։ (Վասն զի ըստ զօրութեան Պալաժենեայի Ազգը ո՛չ թէ կաթողիկոսայլ կաթողիկոսացուներ կ՚ընտրէ, որ ընդդէմ է ազգային աւանդութեան)։

Դ. Պատասխանատուութիւն կաթողիկոսին առաջի համարէն Ազգին։

Ե. Կաթողիկոսական իշխանութիւնն ընդ հովանաւորութեամբ ամենայն հայաբնակ պետութեանց, ազատ ու անկախ քաղաքական յարաբերութեանց և վիճակաւորաց դանազան վիճակներ ուղարկելու և արձակելուն մէջ հաճութեամբ ազգին։

Զ. Բացարձակ իշխանութիւն քրիստոնէական, բարոյական և մտաւոր դաստիարակման, լոյս տարածելու իւր Ազգի մէջ ի ձեռն ազգային վարժարանաց հոգաբարձական և ուսումնական ժողովոց։

Է. Անխախտ պահպանել Հայոց ընդհանուր կաթողիկոսի միութիւնն, և Սսոյ և Աղթամարայ կաթողիկոսները պատասխանատու կացուցանել ընդհանուր կաթողիկոսի իրաւասութեան։

Ը. Կաթողիկոսական ընդհանուր խորհրդարան հաստատել ամեն հայաբնակ պետութեանց մէջ գտնուած Ազգի ընտիր անդամներէն բաղկացած ընդ իշխանութեամբ ու իրաւասութեամբ կաթողիկոսի։

Թ. Որոշել կաթողիկոսական ընտրութեան եղանակն, ազգային մասնակցութեան օրէնքներն, այնպէս որ ընտրող պատգամաւորները ժողովրդեան բազմութեան հաճութիւն ունենան և ձայն։

Ժ. Խնամակալութիւն ազգային և եկեղեցական կալուածոց և եկամտից ընդ հսկողութեամբ Ազգին և ընդ հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական իշխանութեան։

Մինչեւ որ այսպիսի օրինաւոր հիմանց վրայ հաստատուած կանոնագրութիւն մը չըլլայ և մինչեւ որ չապահովի մեր Եկեղեցւոյ և կաթողիկոսական իշխանութեան վիճակն, հարկագրուած ենք ցաւօք սրտի յայտնել, որ Հայոց բարձրագոյն կաթողիկոսութիւնն նշանակութիւն մը չունի, թէպէտ կաթողիկոսն հարենասէր, ուսումնասէր և իւր Եկեղեցւոյն և Ազգին անձնուէր մէկն ըլլայ, և մանաւանդ՝ որ ամենէն ցաւալին է ըսել՝ Ազգի այն ժիր, գործունեայ և աշխաբաց մասն, որ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ կը գտնուի, իւր բարոյական և կրօնական սահմանափակ շրջանին մէջ օր աւուր պիտի ճնշուի և գուցէ հեծութեամբ և հառաչանօք մեռս բարեաւ պիտի ըսէ իւր եկեղեցւոյն և ազգայնութեան։

Ուստի Տաճկաստանի Հայոց կը մնայ, իբրեւ մեծագոյն մասին Հայ ազգայնութեան, թէ՝ ի սէր իրենց եկեղեցւոյն և թէ ի յաւերժական դոյութիւն Ռուսիոյ մէջ բնակուած թողիկոսութիւնը, և թէ՝ առ ինչ վախճան կը ձգտի Ռուսաց Տէրութեան քաղաքականութիւնն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նկատմամբ։ Պարզ կը տեսնուի նոյնպէս, որ Ազգն ու Եկեղեցին իւր յարատեւութեան համար ամենամեծ կարօտութիւն ունի նոր կարգադրութեան իւր նախնական հիմանց վրայ, ուստի և անհրաժեշտ հարկաւոր է։—

Նե՞ր խսպառ մերժուած համարիլ 1836ի Պալաժենեան, ինչպէս և մերժուած է երեք կաթողիկոսներէն և Հնդկաստանի Հայերէն և ընդ նմին անվաւեր համարիլ այն ատենական տեղիքն—Սինոդն և առաջնորդական հոգեւոր ատեաններն, որոնք ձեւակերպուած են նոյն Պալաժենեայի հիման վրայ։

Եւ՞ երբ բոլոր Հայոց Ազգի հաճութեամբ (որք գտանին ի Ցաճկաստան, ի Ռուսաստան, ի Հնդկաստան, ի Պարսկաստան, ի Մոլդովալաքիայ և այլ տեղիս) կաթողիկոսական իշխանութեան Կանոնագրութիւն մը պատրաստել, որոյ գլխաւոր սկզբունքներն ըլլան հետեւեալ ամենակարեւոր յօդուածները։

Ա. Բացարձակ անկախութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և ինքնուրոյն վարչութիւն կաթողիկոսական իշխանութեան։

Բ. Ամենախառ և անարատ պահպանութիւն էական մասնից քրիստոնէական կրօնի մերոյ և դաւանութեան մերոյս Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ։

Գ. Բացարձակ ազատութիւն Ազգին յընտրութիւն կաթողիկոսի։ (Վասն զի ըստ զօրութեան Պալաժենեայի Ազգը ո՛չ թէ կաթողիկոսայլ կաթողիկոսացուներ կ՚ընտրէ, որ ընդդէմ է ազգային աւանդութեան)։

Դ. Պատասխանատուութիւն կաթողիկոսին առաջի համարէն Ազգին։

Ե. Կաթողիկոսական իշխանութիւնն ընդ հովանաւորութեամբ ամենայն հայաբնակ պետութեանց, ազատ ու անկախ քաղաքական յարաբերութեանց և վիճակաւորաց դանազան վիճակներ ուղարկելուն և արձակելուն մէջ հաճութեամբ ազգին։

Զ. Բացարձակ իշխանութիւն քրիստոնէական, բարոյական և մտաւոր դաստիարակման, լոյս տարածելու իւր Ազգի մէջ ի ձեռն ազգային վարժարանաց հոգաբարձական և ուսումնական ժողովոց։

Է. Անխախտ պահպանել Հայոց ընդհանուր կաթողիկոսի միութիւնն, և Սսոյ և Աղթամարայ կաթողիկոսները պատասխանատու կացուցանել ընդհանուր կաթողիկոսի իրաւասութեան։

Ը. Կաթողիկոսական ընդհանուր խորհրդարան հաստատել ամեն հայաբնակ պետութեանց մէջ գտնուած Ազգի ընտիր անդամներէն բաղկացած ընդ իշխանութեամբ ու իրաւասութեամբ կաթողիկոսի։

Թ. Որոշել կաթողիկոսական ընտրութեան եղանակն, ազգային մասնակցութեան օրէնքներն, այնպէս որ ընտրող պատգամաւորները ժողովրդեան բազմութեան հաճութիւն ունենան և ձայն։

Ժ. Խնամակալութիւն ազգային և եկեղեցական կալուածոց և եկամտից ընդ հսկողութեամբ Ազգին և ընդ հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական իշխանութեան։

Մինչեւ որ այսպիսի օրինաւոր հիմանց վրայ հաստատուած կանոնագրութիւն մը չըլլայ և մինչեւ որ չապահովի մեր Եկեղեցւոյ և կաթողիկոսական իշխանութեան վիճակն, հարկագրուած ենք ցաւօք սրտի յայտնել, որ Հայոց բարձրագոյն կաթողիկոսութիւնն նշանակութիւն մը չունի, թէպէտ կաթողիկոսն հարենասէր, ուսումնասէր և իւր Եկեղեցւոյն և Ազգին անձնուէր մէկն ըլլայ, և մանաւանդ՝ որ ամենէն ցաւալին է ըսել՝ Ազգի այն ժիր, գործունեայ և աշխաբաց մասն, որ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ կը գտնուի, իւր բարոյական և կրօնական սահմանափակ շրջանին մէջ օր աւուր պիտի ճնշուի և գուցէ հեծութեամբ և հառաչանօք մեռս բարեաւ պիտի ըսէ իւր եկեղեցւոյն և ազգայնութեան։

Ուստի Տաճկաստանի Հայոց կը մնայ, իբրեւ մեծագոյն մասին Հայ ազգայնութեան, թէ՝ ի սէր իրենց եկեղեցւոյն և թէ ի յաւերժական դոյութիւն Ռուսիոյ մէջ բնակուած

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅ

—=—

Այսօր պիտի ընտրուի Կաթողիկոսական «լիազոր» Ցանձնաժողովը։ Կարելւոյ եւս է ըսել՝ պիտի հրաւիրուի ընտրութեան արդիւնքը։ Բայց Ցանձնաժողովին անդամոց անունները չծանուցուած, կ՚ուզենայինք մեր անձնական կարծիքը դարձնել Երեսփոխանական Ժողովոյ վերջին նստին մէջ տրուած կանոնաւոր որոշման վրայ. որովհետեւ գիտողութիւնք կը վերաբերին միայն խնդրոյն սկզբանց, և ուզեր կարծեցնել թէ կաթողիկոսական Ցանձնաժողովոյ կազմութեան (դեռ անծանօթ) եղանակներ նշանակուած լինի մեզ այդ դիտողութիւններ։

Ազգային Ժողովը, ի ներկայութեան իբր 45 Երեսփոխանաց, քուէով որոշեց Ցանձնաժողովը կազմել, որ լիազօր իշխանութիւն պիտի ունենայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան խնդիրը քննելու և կարգադրելու, ինչպէս ծանոթացուցիչ գրութեամբ քաղաքական և բարոյական ժողովոց, որոց 28 դամբ անբաժան մասը պիտի բաղկանայ 7 անդամէ բաղկացեալ այդ Ցանձնաժողովոյ, խորհրդակցական և ուղղական ձայն միանդամայն ունենալով։ Ամեն ինչ կատարելի է Ցանձնաժողովը և Վարչութիւնը մեր պիտի տան Ազգային Ժողովոյ։

Արդ, սոյն որոշման թէ բարեւորութիւնն և թէ՝ օրինաւորութիւնը մեծապէս տարակուսանքի մեջ։ Կաթողիկոսական գիրն էապէս Երեսփոխանական Ժողովոյ յատուկ խնդիր մ՚է։ Սահմանադրութեամբ, թէ՝ Ժողովոյ նախորդ մէկ որոշմամբ թէ՝ մեր խորհրդարանական բարեւորութեամբք։ Ո՛չ ոք կը ժխտէ, իսկ խնդիրը լիազօր Ցանձնաժողովոյ մը թողուլ, Երեսփոխանական Ժողովոյ բոլորովին կը հրաժարի խնդրէ։ Եւ յիրաւի, կաթողիկոսական Ցանձնաժողովը ազատ ալ լինի խնդիրը թէ՝ նկատելու թէ՝ տնօրինելու մասին։ Իրաւունք վերաբերի քննել խնդիրն ի՛նչպէս մեթեամբ որ ուզէ և կարգադրելու ի՛նչ եղանակաւ որ պատշաճ դատի։ Այս է և ո՛չ այլ ինչ զօրութիւն ըստուած բան։ Ամենայն խնդրոյն ո՛չ մէկ ծայրն ելլալ Ցանձնաժողովոյ ձեռքը մնացած։ Բուէարկուած բանաձեւով Ազգային Ժողովոյ ոչ մի ինչ ոչ ոչ ո

նշանակէ։ Կրնայ առարկուիլ նաև թէ Երեսփոխանը կարող են հարցապնդումներ ընել, և եթէ Ցանձնաժողովն ու Վարչութիւնը սխալ ուղղութեան մը մէջ են կամ չեն գործեր՝ ազգային շահուց առելի համաձայն միւսմ մը տալ անոնց։ Բայց ասոնք եւաքէն խորհուած հնարքներ են, որք սկզբնական սխալը չեն կրնար դարմանել։ Օրինակի համար, Ցանձնաժողովն և Վարչութիւնն այդպիսի հարցմանց պատասխանելով միթէ չե՞ն կրնար ըսել թէ նոյն նկատողութիւնք որով լիազօր իշխանութիւն պահանջեցին, չեն թողուր կնքհաս տեղեկութիւններ տալ ժողովոյն։

Եւ ի՞նչ պատճառ կար որ Ազգ. ժողովը այսպէս հրաժարէր իւր մէկ բացորոշ իրաւունքէն։ Առարկուեցաւ թէ Ազգ. Ժողովոյ մէջ կրնային քննադատութիւնք լինել այն մեծագոր տէրութեանց դէմ, որոց հպատակ են Հայք. թէ խնդրոյն յայտնութիւնը կը պահանջէր գաղտնապահութիւն, և թէ հրապարակային վիճաբանութիւնք կրնային ընասակար լինել։ Հաստատենք սակայն թէ Ազգ. Ժողովոյ ներջին երբեք նիստերուն վիճաբանութիւնները՝ ձեւի կողմէ՝ պատուաբեր էին Երեսփոխանութեան. որովհետեւ ատենաբանք պատշաճից սահմանէն դուրս չէին ելներ, և խիստ բանաքննիչ մը՝ Ատենապետն՝ անոնց վերեւ կանգնած, ամենափոքր շեղումներն իսկ կ'արգիլէր անխնայ։ Գալով գաղտնապահութեան, կարելի էր դռնփակ նիստ ընել։ Պիտի առարկուի թէ Ազգ. Ժողովոյ դռնփակ նիստերուն մէջ խօսուածներն եւս դուրսը կրնան լսացուիլ։ Դիտելի է սակայն թէ վիճաբանութեան մը միջոցին Ազգ. Ժողովոյ ներկայ անդամոց թիւը սովորաբար 30էն 40 է. իսկ կնքմուելի Ցանձնաժողովոյն և Վարչութեան անդամոց թիւն 35ի կը հասնի։ Որո՞վ իրաւամբ տարբերութիւն մը կը դրուի այս գրեթէ նոյնաթիւ մարմնոց գաղտնապահութեան մասին։ Եթէ Ազգ. Ժողովոյ դռնփակ մէկ նստին մէջ խօսուածները կրնան դուրսը տարածուիլ, նոյնչափ հաւանականութիւն կայ որ մի և նոյն երեսփոխանութեան մասը կազմող Ցանձնաժողովոյ և Վարչութեան բազմաթիւ անդամոց մէջ խօսուած բան մը կամ տրուած որոշում մը դուրսն իմացուի։ Վարչութեան երկու ժողովոյ մէջ մանաւանդ այնչափ անեղանապահ անդամներ կան, որ նոյն նստին որոշումներն, յորում կատարեալ գաղտնապահութիւն կը վճռուի, նոյնութեամբ կը հաղորդեն այնպիսի անձանց, որոց պաշտօնն է բոլոր աշխարհի տարածել զայնս հետեւեալ օրն իսկ . . . ։ Վերջապէս, ո՛չ խնդրոյն փափկութիւնն, ո՛չ ալ գաղտնապահութեան հարկը, լուրջ փաստ չէին կրնար լինել հարկադրելու Ազգ. Ժողովը, որ էապէս Երեսփոխանական խնդիր մը Վարչական հասարակ խնդրոյ մը դարձնէր։ Եւ յիրաւի, դիւրին է համոզուիլ թէ այն ամէն կէտի վրայ յորում Ցանձնաժողովը տարակարծիք լինի Վարչութեան ժողովոց հետ, այս վերջնոյ քուէն պիտի որոշէ խնդիրն. ըստ որում Վարչութիւնը 28 քուէ ունի, իսկ Ցանձնաժողովն 7 միայն։ Ուրեմն, վճռող ձայնը Վարչութեան է, և ո՛չ թէ Երեսփոխանութեան կամ անոր կողմէ կարգեալ մարմնոյ մը։

Օրինաւորութեան մասին ալ դիտել կուտանք թէ ի ներկայութեան իբրեւ 45 Երեսփոխանաց լոկ 11 քուէով լիազօր Ցանձնախմբի կազմութեան որոշում տալով, ո՛չ օրինական մեծամասնութեան վճռող ձայնն (36) փնտռուած է, ո՛չ ալ իսկական մեծամասնութեան վճռող ձայնը (24)։ Այլ միթէ խնդիրն այնչափ անկարեւո՞ր էր որ ատենապետն հասարակ գործողութեան մը պէս որոշուէր։ Կարծենք փոքրիկ բան մը չէ։ Երբ Ազգային Ժողովը իւր մէկ Սահմանադրական իրաւունքը բոլորովին տարբեր մարմնոյ մը կը փոխանցէ, և թէ օրինաւորութիւնը կը պահանջէր որ այսպիսի ծանրակշիռ որոշում մը տալու համար Ս. Նախագահի բանաձեւն օրինական մեծամասնութեան վճռող ձայնովն հաստատուէր։ Բայց չը փնտռուեցաւ իսկ թէ, իբրեւ մին այն հասարակ վիճաբանելի խնդրոց, որոց կը վերաբերի Ներքին կանոնագրութեան 51րդ յօդուածին 3դ պարբերութիւնն, այս որոշման արը-

ուած պահուն ներկայ էր Ժողովոյ Էական մեծամասնութիւնն, և անոր վճռող ձայնը կ'ընդունէ՞ր ներկայացեալ առաջարկը։

Թէ ի՛նչ պատճառաւ իբրեւ 45 Երեսփոխանաց ներկայութեամբ տրուած որոշում մը 11 քուէով միայն ընդունուած է, դիւրաւ կը հասկցուի երբ ըսենք թէ մեծամասնութիւնը լիազօրութեան գաղափարին դէմ էր, բայց միանգամայն անսահման վստահութիւն ունենալով Ս. Նախագահին վրայ, չէր ուզեր անոր պահանջումը մերժել հակառակ քուէով մը. ուստի ձեռնպահ մնաց։ Դիտելի է նաեւ թէ Ն. Սրբազնութեան առաջարկը Ժողովոյն հաւանութեան ենթարկուեցաւ յարաբերական և ո՛չ թէ բացարձակ կերպով մը. Ժողովն հրաւիրուեցաւ ընդունիլ կա՛մ Ս. Նախագահին առաջարկը, կա՛մ ուրիշ երկու առաջարկներ, որք աւելի կամ նուազ թերի էին նմանապէս. առաւելագոյն քուէն ստացաւ Նախագահական առաջարկը, բայց չփնտռուեցաւ թէ այս էր արդեօք այն որոշմանէ, որով մեծամասնութիւնը նախապատիւ համարէր փակել կաթողիկոսական խնդրոյ վիճաբանութիւն։ Բայց եթէ ընդունուէր թեթեւ բարեփոխում մը Ս. Նախագահին առաջարկը թերեւս միաձայն հաւանութեամբ կը հաստատուէր, և կը կարծենք թէ այս տեսակ հաւանութիւն մը հարկաւոր էր բարոյական ոյժ մը տալու համար ապագայ կաթողիկոսական ցանցնախմբին գործողութեանց։ Մեր կարծեօք, ցանցնաժողովը՝ տեսականէն գործնականի չանցած՝ կը պարտէր տեղեկագրով մը յայտնել Ազգ. Ժողովոյ մէկ դռնփակ նստին թէ ի՛նչ տեսութեամբ կը նկատէր Պատրիարքական Աթոռոյն (որոյ անունն իսկ չկայ քուէարկեալ բանաձեւին մէջ) խնդիրն և ո՛ր ուղղութեան մէջ կ'ուզէր որոնել անոր գործնական լուծումը։ Խնդրոյն սկզբանց մասին Ազգ. Ժողովոյ հաւանութիւնն ստանալէ յետոյ, ցանցնախումբը լիազօր պէտք էր լինել այդ սկզբանց համեմատ խնդրոյն կարգադրման համար լաւագոյն միջոցներն ի գործ դնելու վարչութեան գործակցութեամբ։

Իսկ արդէն որոշման զօրութեամբ, Պատրիարքարանի խնդիրը կրնայ բնաւ չկարգադրուիլ, և խնդիրն իսկ բոլորովին նոր տեսութեամբ մը կրնայ նկատուիլ, և սակայն Ազգ. Ժողովը բան մ'ընելու իրաւունք չունի, մինչեւ որ հանրագրութիւն մը ներկայացնայ իրեն, թերեւս այն ատեն երբ նոր կաթողիկոսի ընտրութեան ժամանակը մօտեցած լինելով, հարկ համարուի դարձեալ ընտրութիւն կատարել առանց Պատրիարքարանի դպչելու։ Ի մի բան, Ազգ. Ժողովոյ վերջին որոշման տրամաբանական հետեւանքը կրնայ բոլորովին հակառակ լինել ազգային բաղձանաց։ Բայց մեք չենք յուսար որ այս երկիւղ իրականութիւն դտնէ։ Ս. Պատրիարքը Հայրն երեկ ի մէջ քանի մը վկայից յայտարարեց այս տողերը գրողին թէ կաթողիկոսական ընտրելի ցանցնախումբն և վարչութիւնը 1866ի կաթողիկոսական ցանցնախմբին ցեղեկագրէն տարբեր հիմ չեն կրնար ունենալ իրենց տեսութեան ու գործողութեան։ 66էն ի վեր, ըսաւ, բոլոր կաթողիկոսական խնդիրներ այդ ցեղեկագրի եզրակացութեանց համաձայն լուծուած են, և ապագային մէջ ալ ուրիշ կերպ չկրնար լինել։ Մնաց որ, Ներսէս Սրբազան ինք, իբրեւ գլխաւոր հեղինակ այդ ցեղեկագրի և ջանագիր անոր եզրակացութեանց գործադրման, չկրնար գործիք լինել տարբեր հայեացքներու։ Այս հաւատիք զոհացուցիչ են, բայց աւելի զոհացուցիչ կրնային լինել եթէ Ազգ. Ժողովոյ քուէարկած բանաձեւն իսկ պարունակէր զանոնք։

Բ. ՔԻՉԵԱՆ.

ԵԳԻՊՏՈՍ

Գահիրէ, 5/17 ապրիլ.

Անցեալ եօթնեկին Լորա Տէֆրինի մէկ լրագրական յօդուածը թարգմանեցի եւ ղրկեցի Ձեզ։ Այսօր ալ նոյն հայկակաղ Դիւանագիտին բուն Եգիպտական խնդրոյ Ցեղեկագրոյն Ա. մասն կը ղրկեմ, յուսով որ կը հաղորդէք Ձեր ընթերցողաց, զի կարծէ, մանաւանդ մերայնոց ուշադրութեան եւ խնամատարութեանը։ Միւս մասերն ալ հետզհետէ կ'առաքեմ վաղընդեղոյն։

Թերեւս պատահական թղթակցութիւնս առաւել կը սիրէիք տեղական ազգային խնդրոց վրայ տեղեկութիւն կամ քննադատութիւն ընդունիլ քան թէ օտարական թարգմանութիւններ, բայց նախ՝ ինչ կարող եմ, ըստ կ'ընեմ, եւ երկրորդ՝ «Ոչ ինչ նիւ, ուրեմն կը էրուէ։» Յեղիպտոս, մանաւանդ ի Գահիրէ, ազգային ոչինչ կայ։ Ձեզ հարցունեմ. տեղ մը ուր առաջնորդութիւնն զրեթէ պատրիարքական արտօնութեամբք օժտեալ է, ուր տարին առնուազն 1500 (հազար հինգ հարիւր) Անգլիական ոսկի կալուածական եկամուտ կայ եւ 400 (չորս հարիւր) բարեգործական, ուր եկեղեցի, վարժարան, հոգեւորն, գերեզմանատուն, բաւական չքեղ ու կոկիկ կառուցեալ են, ուր մեծ եւ փոքր առնուազն 800 ազգայինք կան, որոց մէջ երեքը փաշա, — Նուբար, Ստեփան եւ Տիգրան—, որոց ամեն մէկին մէկ մէկ ազգ կրնան կառավարել, եւ երեքը մէկտեղ Տերութիւն մը, — եւ ի վերայայսր ամենայնի, Առաջնորդարանը թափուր թողուած է, եկեղեցին անշուք, վարժարանն փակման մերձ, աղքատներն սովատանջ, կալուածներն գրաւեալ, եկամուտներն յափշտակեալ, Հայ անունն անպատուեալ, որ մեծին Մէհմէտ Ալիի օրէն միշտ բարձր ի գլուխ պանծացեալ էր. եւ Ազգայինք անտարբեր կը մնան յամենայնի, բացի անոնցմէ որ ջղաձգութիւնը չարժում կը նկատեն, եւ կոիւը ազգային կեանք, եւ չեն դադրիր զիրեար բղբքանէ. կը հարցունեմ, կրնա՞ք սիրտ ունենալ եւ միթէ կ'արժէ՞ ազգային բառը գործածել եւ անոր վրայ զրելու հրել։

Ատի կը տեսնեմ թէ ո՛չ կը գոռաք, եւ իրաւունք ունիք, ուստի ես ալ։

Մնամ է բաղանորդաց
Ի Գահիրէ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԼՈՐՏ ՏԷՖԷՐԻՆԻ

Լորդ Տէֆէրին՝՝ Լորդ Կրանվիլ

Գահիրէ, 6 փետր. 1883

Միլորդ,

Ըստ որում Խորհրդարանի գումարումը մերձ է, պատշաճ կը թուի ինձ Ձեր Վսեմութեան ծանօթացունել այն եզրակացութիւնները՝ որոց կարողացայ հասնիլ Եգիպտոսի վերակազմութեան նկատմամբ։ Սակայն զանց Ձեր նկատողութեան ենթարկելու միջոցիս, կը խնդրեմ որ յուշ ածէք թէ տակաւին երեք ամիս չբոլորեցան Գահիրէ հասնելէս ի վեր, և թէ ժամանակիս մեծ մասն ի հարկէ զոհուեցաւ ընթացիկ գործոց կարգադրութեան և հսկողութեան, որք խառնաշփոթ վիճակի մէջ ըլլալով, անընդհատ և մանրաքնին ուշադրութիւն կը պահանջէին և մանրատպատուկ թղթակցութեան տեղի կուտային. հետեւաբար չկրցայ ունենալ փափաքածիս չափ ժամանակ իմաստասիրելու այն զանազան հարցերն՝ որոց վրայ Ձեր Վսեմութիւն իմ կարծիք կը հաճի ունենալ։

Կարգ մը անակնկալ եղելութիւնք որ մեր հսկողութենէն դուրս էին և զոր ըստ կարելւոյն արգելուլ չանադիր եղած ենք, պարտաւորեցին զմեզ մտնել միայնակ յեգիպտոս, գրաւել մայրաքաղաքն և գլխաւոր քաղաքներն Անգլիական զօրօք, և ձեռնարկել կառավարութիւն մ'անդ, վերահաստատելու։ Մեր այս ընթացքի իբր հետեւութիւն՝ պատասխանատուութեանց ենթարկուեցանք։ Եւրոպա, որպէս և Եգիպտական ժողովուրդն, զոր անիշխանութենէ փրկել ջանացինք, հաւատարապէս իրաւունք ունին պահանջել որ մեր միջամտութիւնն բարեբաղ ըլլայ, տեւողական արդիւնք արտադրէ, ապագայ որ և է խռովութեան վտանգաց թեամբ լինի, և հաստատուն հիմանց վրայ կանգնէ արդարութեան, ազատութեան և ընդհանուր բարեկեցութեան սկզբունքն։

Հետեւեալ հատուածոց մէջ պիտի ջանամ յայտագրել թէ ո՞ր միջոցներով պիտի կրնանք հասնիլ սոյն նպատակին։

Թէև պատմութիւնն հակառակ փաստեր կ'ընծայէ, դժուար աշխատութիւն մ'եղած պիտի չըլլայ Եգիպտական ժողովուրդն լաւ կառավարութեամբ մ'օժտել։ Արդարեւ ի սկզբանէ անտի պատմական ժամանակաց՝ Նեղոսի հովիտն միշտ զարարականներէ բռնակալուեր է, և բնակիչք երկրին արտաքուստ եկեալ ցեղերէ նուաճեալ գտնուեր են։ Ցարեգրութիւնք երկրին չեն պարունակեր ժամանակամիջոց մը, ուր արդարութիւնը բռնաբարեալ, փարչութիւնն բռնակալ, և բնիկ ժողովուրդն դիւրագրգիռ, սուտակապատ և հոլ եղած չրլլայ։ Սակայն չկայ պատճառ համոզուելու թէ ինչ որ միւս եղած է, պէտք է դարձեալ յարատեւէ, նոյն իսկ անփոփոխելի Արեւելքի մէջ. կամ թէ ցեղ մը, որոյ ինչ ինչ ճիւղերն նշանաւոր յաջողութեան փորձեր ընծայեցին իբրեւ աշխարհակալ կամ իբրեւ գաղթականութեանց հիմնիչ, միանգամայն առողջ և իմաստուն դնահատութիւն գրականութեան և արուեստից, այսպիսի ցեղ մը մշանջենապէս ըմբոստ մնայ քաղաքային բարոյականութեան հրահանգաց՝ որպէս և հայրենասիրական բնազդմանց, և կամ անկարող ըմբռնելու կառավարական այն ընդհանուր սկզբունքն՝ զորս բոլոր քաղաքակիրթ ազգեր համաձայնութեամբ կը նկատեն Երկրի մը բարօրութեան իբր էական պայման։

Ընդհակառակն բազմաթիւ պարագայներ յայտնի կ'ընեն թէ արդի ժամանակն խիստ բարեպատեհ է նոր դարագլխոյ մը հաստատութեան։

Բոլոր Եւրոպական տէրութիւնք համամիտ կ'երեւին սա՝ կէտին վրայ թէ ոչ միայն սոյն փորձն ընելու է, այլ և այսօրեայ պարագայնեբրն նպաստաւոր են այնմ։ Ընդունուած է արդէն թէ խոխվին երկիրներն Եւրոպական մրցմանց և միջազգային նախաձեռնդդիմութեանց չրջանակէն դուրս են։ Ուէիշի ջրանցքին խնդիրն՝ որ Արեւմտեան ծովերն Հնդկական Ովկիանու և Զինական ծովու հետ կը կապակցէ, ընդհանուրին հոգածութեան առարկայ լինելու հարկին ներքև է։ Օտար գործակալութեան մը չափազանց գործօն ազդեցութիւնը՝ որ այն դիւրաբեկիչխանութեան որուն ինք յօդեալ էր, կործանումը կը փութացունէր, անհետացաւ. զանազան կողմերէ յարուցեալ այն արուեստական թեկնածութիւններն որ բնիկ վարչութեան վրայ զկծեցուցիչ խնամակալութիւն մ'ընել կը յաւակնէին, մեկդի դրուեցան կամ ինքնին ինկան. և այն միակ տէրութիւն՝ որոյ Եգիպտոսի բարօրութեան համար ունեցած առաջնակարգ շահն առհասարակ ճանչցուած է, և որոյ անենդ դիտաւորութիւններն ակներև են, զբաղեալ է նոր վարչութեան մեքենայն կազմաւորելու։

(Շարունակելի)

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԻՋԱԳԵՏԱՑ

(Մեր թղթակցէն)

Եդեսիա, 1 ապրիլ.

Ճիզուիթական փայլուն խոստմունք 5–6 ամիս առաջ հրապուրած էին Եդեսիոյ թեմն եղող Նիզիպ գիւղաքաղաքի մեր ազգայինները՝ վինել կաթոլիկ։ Ցայնժամ տեղւոյս Գեր. Առաջնորդն, ծախքը իւր քսակէն, դասատու մը եւ դասագրքեր ի Նիզիպ ձրի ղրկած եւ կրօնափոխութիւնը կասեցնել յաջողած էր։

Բայց Ճիզուիթական հնարիւք, որք կարծես անսպառ են, յաջողած էին 2–3 շաբաթ առաջ որսալ նոյն պարղամիտ եւ ագէտ ազգայիները։ Այս պարագային մէջ, ըստ որոշման Եդեսիոյ Ազգ. Ժողովոյն, ազգային երեսփոխան եւ Իսպրէի ժողովոյ անդամ Մեծ. Սաղաթիել էֆէնտին, ուղեկցութեամբ ուրիշ 1–2 ազգային պաշտօնէից ուղեւորեցաւ ի Նիզիպ, եւ գոհութեամբ կը ծանուցանենք թէ յաջողելով կրօնափոխ ազգայինները դարձնել մայրենի եկեղեցւոյ գիրկն, անցեալ շաբթու հոս վերադարձաւ։ Եւ որպէս զի տեղւոյն ազգայինք կրօնական մխիթարութիւններէ զուրկ չը մնան, ծախքերը տեղւոյս ազգ. մնակէն հոգացուելով ձրի քահանայ մ'ալ ղրկուեցաւ ի Նիզիպ։

* * *

Հոս կ'օրինակենք հատուած մը այն նամակէն՝ զոր Մարտ 16 թուով արժանահաւատ թղթակից մը Հիւսնիւմանսուրէն մեզ կ'ուղղէ.

«Մարտի սկիզբէն ի վեր այս տեղի Հայ ժողովրդեան վիճակը խիստ թշուառացած է։ Մեծ պահոց առաջին շաբթուան մէջ քանի մը պարկեշտ Հայ երիտասարդք պարտէզներն զբօսանքի կ'երթան։ այս պահուս քանի մը թուրք սրիկաներ յարձակում մ'ընելով մէկ քանիները գլխէն վիրաւորած արիւնթաթաւ կը ձգեն, եւ միւսները կոչտ բիրերով այնչափ կը ծեծեն, որք գրեթէ կիսամեռ կ'ինան»։ «Եթէ անմիջապէս բժշկական դարմանները վրայ չը հասնէին, ցաւալի մահագոյժեր զրեալու տխուր հարկին տակ պիտի գըտնուէի»։

«Տեղւոյս կառավարութեան բողոքներ մատուցուեցան, սակայն յանցաւորք մէկ օր բանտարկուելէ յետոյ, յաջորդ օրն թող տրուեցան, եւ այժմ համարձակ կը պտտին։»

«Այժմ Հայերը քաղաքէս դուրս ճանրորդել կը վախնան, եւ քաղաքիս մէջ ոչինչ պատճառանքներով հալածանաց ենթակայ կ'ըլլան։»

«Մինչեւ անդամ 10 տարիէ ի վեր չինուած եկեղեցիներս քանդելու սպառնալիքներ կըլլան։ կ'աղաչեմք որ հաճիք մեր վիճակը հրատարակել Ասիոյ մէջ, որպէս զի մեր բարեխնամ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ ՊԱՐՏՔ

1881 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8/20Ի ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՏԷՈՎ ԹՈՂԵԱԼ ՀԱՄՈՑԹՔ

ՀԱՐԿՔ	ՄԱՐՏ 1883					
	Հասոյթ	Մախ. Վճարելք կեդրոնական Վարչութենէն	Զուտ հասոյթ		Զուտ հասոյթ	Դիւրաբեկիչ
	Ղրուշ	Ղրուշ	Ղրուշ	Հաւասար Օսմ. լիրա	Առջի ամիս. ներսն Օսմ. լիրա	31 մարտ 1883 Օսմ. լիրա
Ծխախոտ	7,323,909 —					
Աղ	3,175,421 —					
Դրոշմ	826 217 —	839,050 —	13,317,985 —	129,361 —	. . . . .	129,361 —
Ոգելից ըմպելիք	2,479,121 —					
Ձկնարան	349,082 —					
Մետաքս	3,285 —					
	14,157,035 —	839,050 —	13,317,985 —	129,361 —	. . . . .	129,361 —
Հարկ Պուլղարիոյ փոխանակեալ ծխախոտի տասանորդէն առնուելիք 100000 օսմ. լիրայով՝ մինչեւ ցորոշումն յիշեալ հարկին.	. 252,888 —	. . . . .	252,888 —	. . 2,470 —	. . . . .	. 2,470 —
Ցաւելուած Կիպրոսի հասութից փոխանակեալ ծխախոտի տասանորդին յաւելուածով, կամ Մաքսատան վրայ փոխանակագրէ գոյանալիք 130,000 Օսմ. լիրայով.	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Տուրք Արեւելեան Ռումելիի, (անվճար մնացած).	. 150,746	. . . . .	. 150,746 —	. . 1,507 —	. . . . .	. 1,507 —
Թէմպէքիի տուրք, մաքսատունէն փոխանակագրով վճարելի.	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Սերպիոյ, Գարատաղի, Պուլղարիոյ եւ Ցունաստանի բաժնին ինկած պարտք.	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Պարտատոմսերէ առնուած. շահ.	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Լումայաշահ (ժիրօ) դրամոց փոխանակութեան վերայ. (փետրվարէն մնացած փոխանակելի դրամոց մարմի մէջ փոփոխմունք.)	. . 16,681	. . . . .	. 16,681 —	. . . 167 —	. . . . .	. . 167 —
	14,577,350 —	839,050 —	13,738,300 —	133,505 —	. . . . .	133,505 —

	Ղրուշ	Օսմ. լիրա
Վճարեալ գումարք կայսերական Իրատէին 10 եւ 2 յօդուածներով նախատեսեալ արժեքներուն ի հաշիւ.	. . . . .	. . . . .
Բռնսոլիտէ պարտուց տոկոսին համար Եւրոպա քաշուած եւ Կ. Պոլիս վճարուած գումարք.	. . . . .	. . . . .
Օսմ. Կայսերական Պանքան դրուած ոսկեդրամ.	. . . . .	9,725
» » » » փոխանակելի դրամ.	12,725,620	123,369
Կեդրոնական վարչութեան մնացուկին մէջ ոսկեդրամ.	. . . . .	. . . . .
» » » » փոխանակելի դրամ.	40,017	411
		133,505

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ 14 ԱՄՍՈՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՒՆ

(Ի 1/13 յունվարէ 1882 ի 28 փետր./12 մարտ 1883)

Զուտ հասոյթք ի 28 փետր./12 մարտ	Օսմ. Լ. 2,125,098
Նախորդ վարչութենէն անցած պարտաստ գումարէն առնուած	79,180
	2,204,278
Առանձնաշնորհեալ արժեթղթոց համար, կարգնք եւ երկաթուղեաց վիճակահանութիւնք ի 1/13 սեպտ. 1882.	1,173,873
» » » ի 1/13 մարտ 1883.	880,405
Դիմավճարք թիւ 1 խմբակի արժեթղթոց.	150,000
	2,204,278

Ի դիմաց վարչական խորհրդոյ
Նախագահ. ԷՏԿ. ՎԻՆՍԸՆԹ
Խորհրդական Պատասխան. ԲՐԻՄՔԷՐ

Կ. Պոլիս, 4/16 Ապրիլ 1883.

La publicité de letranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karakeuy Déirmen Han

կառավարութիւնն իմանայ եւ դարման չնորհէ մեր կացութեան։ »

* * *

Անցեալ անգամ մեր գրած Հրէայ աղջկանց խժդժական դէպքերու դատաստանն դեռ չը վերջացաւ, եւ կ'երեւի թէ վերջանալէ եւս հեռի է։

Առ այժմ թէ՛ Պէհէմնցի գաղթականք եւ թէ՛ այն երկու թուրք եղբարք, որոց տան ջրհորէն հանուեցան սպանելոց դիակունք, բանտարկեալ են։

Գաղթականաց ինչ ինչ յայտնութեանց վրայ անցեալ անգամ ձերբակալեալ ուրիշ 1–2 թուրքեր եւս բանտարկուած են իբրեւ ոճրագործ, ու դեռ ուրիշ մասնակիցներ կեցած լինելու զրոյցներ եւս կը լսուին »։

Այս տեսակ եղեռնական դատի մ'առթիւ ի գործ դրուելիք փութաջանութեանց հակառակ, ի սկզբան գործոյն, տեսնուած յապաղմունք, մեզ կը ներեն կարծել թէ այս դատ, մին պիտի լինի այն դժբաղդ դատերու, որոց համար արագ լուծում գտնելէ զատ ամէն պատահականութիւն հաւանական է։

* * *

Մահմէտական կրօնն ընդունող հռոմաբան Ասորի մը, որ Խրիմեան Սրբազանի Պատրիարքութեան օրով Տ. Դաւիթ քահանայ անուամբ իբրեւ փոխանորդ Ասորւոց Տ. Պետրոս Ս. Կաթուղիկոսի ի Կ. Պոլիս բնակած է. անցեալ չաթթու Տիարպէքիրէն հոս եկաւ եւ իւր քարոզներով կը շարունակէ դրդել Եդեսիոյ մզկիթները։

Ակէ 2 ամիս առաջ քաղաքիս Վալեմ. կառավարչի Շէյխին որդին 4 տարեկան թուրք աղջիկ մը քաղաքէս դուրս փախուցած եւ գաղտնաբար խեղճ աղջկան պատիւը վտանգած էր . . . : Աղջկան հայրն հոս տեղի դատարաններէն պաշտպանութիւն գտած չըլլալով Հալէպի կուսակալութեան դիմած եւ ոճրագործն հոն բանտարկել տուած էր։ Աղջկան հայրն լսելով որ նոյն Շէյխի որդին այժմ թող տրուած է եւ Հալէպի մէջ արձակ համարձակ կը շրջի, քանիցս Գեր. Առաջնորդին դիմելով անկէ օգնութիւն կը խնդրէր. բայց Նորին Սրբազնութիւնը դիտել տուաւ թէ այս տեսակ եղեռնական խնդրոյ մը լուծումը Ոճրագործ ատեաններու ձեռնհասութեան կը վերաբերէր։ Այժմ կը լսենք թէ յիշեալ թուրքն բողոք բարձած է առ Բարձր. Մեծ Եպարքոսն։

Ամսոյս 24ին ուրիշ Շէյխի մ'որդին եւս 7–8 տարեկան թուրք աղջկան մը նկատմամբ մի եւ նոյն խժդժական վարմունքն ունեցաւ։

* * *

Հաբշամ մը, որ Պոտ. Կէրէ. Յովնաթանը Հայոցանէ սովելոց հանգանակութեան մասնակցող ոչ միայն քաղաքներու, այլ եւ անշնչեալ գիւղերու աղգայնոց անուանքն իսկ, որպէս օրէն էր, մանրամասնօրէն հրատարակուած են արդէն. ըստ որում 171 եւ 3 քառորդ արժ. մէճիտի գումարով հանգանակութեան մասնակցող գաւառիս աղգայնոց անուանց ցուցակն եւս հրատարակուելու համար Պատ. Յանձնաժողովն խնդրած եւ վրեմէ տարի մ'առաջ ղրկուած է արդէն, մինչդեռ ցարդ հրատարակուած չէ, ըստ որում Եդեսիոյ ցուցակին չը հրատարակուիլը կը թնայ կարծեցնել բազմաց, թէ Եդեսիա անտարբեր գտնուած է Հայաստանի սովելոց թշուառութեան, եւ ըստ որում այս առթիւ նմանօրինակ առարկութեամբք չատեր ինձ հարցում կուղղեն իրբեւ Համարակալի սովելոց Օժանդակ Մասնաճիւղին Եդեսիոյ, պարտաւորեալ եմ այս մասին, եթէ կարելի է, լոյս մ'առնելու համար սոյն խոնարհ հարցումն ուղղել Պատ. Կեդր. Յանձնաժողովին, առ որ ունինք անկեղծ յարգանք։

ԽՄԲԱԳԻՐ–ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԹԻԽԱԵԱՆ

ՊՕԼՕԺԷՆԻՍ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Տղոփբէա Մէհմոյը Հավոթի
Լեռնէրոյ պողոքանէն

Կաթողիկոսական խնդրոյն յուզուած ժամանակ, որոյ մէջ, ինչպէս գիտեն ընթերցողք, Պալաժէնիայի կանոնագրութիւնը գլխաւոր մասն ունի, սոյն երկրեղուեան տագրութիւնը կարեւոր պէտք մը կը լցնէ։

Կը գտնուի Մէճմուայը Հավատիսի տպարանն և ամեն Հայ գրավաճառաց քով։ Գին 5 ղրուշ։

ԻԼԱՆ

Մահմէտ Թէֆիքէն Ինբա պայբէնինէն

Էթիմէքճի Մուրատ Ասատուրեանէն Աբրահամ Կարապետեանա օլան տիւյունը մահքիւմէսինին թէսվիյէսի իչին իսկիւտարտա Ալթ Բաղարը ճիվարընտա Զավուշ մահալէսինտէ թոբթաշ ճատտէսինտէ վագը ռքի եիւզ գբրդ նիւմէրօլը էթիմէքճի փուրընտա միսթագիր մանավ կէտիլինտէ միթէսարրքի օլարը օն պէշ վէ մուիթապ (մուրթաֆ) կէտիլինտէ քէզա օն պէշ ագճէ քի ճէման օթուզ ագճէսի վէ միլքինտէն եիւզ եիրմի հիսսէ իթթիպարբյա ալթմըշ հիսսէսի թաբիսի իլանտան իթթիպարէն օն պէշ կիւն սոնրա մէվգբի միւդայէտէյե գօնբլաճաղընտան իշլթիրասընա թալիպ օլանլարըն վէ տահա զիատէ մալիւմաթ ալմադ իսթէյէնլերին Մահքէմէի թիճարէթ իմրա տայիրէսինէ միւրաճաաթ իլլէմէլերի իլան օլունուր։

ԻԼԱՆ

Թանինյէ իտարէսի իչուն լիւզումի օլուպ մահֆուզ նիւմունէ վէ չերայիթի վէճճ իկէ միւպայնա օլունանճաղ օլուսնան 3000 գբյէ տան եաղընէն պէհէր գբյէյի ճէտիսի պէշ ղրուշ օն պէշ, վէ պէշ եիւզ գբյէ իւսթիւիինին 3 ղրուշ 20 փարայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իշպու նիսանը բումինին 18ինճի բազար իրթէսի կիւնի գարաբը գաթիսի վէրիլէճէկինտէն վէ 19ընճը սալը կիւնի թէքարրիւր իտէն ֆիյսթընտան 5 0/0 թէնզիլի գապուլ գբլընճաաղընտան իթայա թալիպ օլանլարընն լէվազիմաթ տայրէսինէ կէտմէլերի։

ՖՐԷՏ, ԼԷՅԼԱՆԴ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բռնի Լիվերբուլի և Արեւելեայ Դէջ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճիրեան	2,500	Ֆաւէնիան	3,700
Ալեղոսան	2,500	Ֆլորինիան	3,700
Անդալուզիան	2,500	Ֆլաւիան	3,700
Աբինեան	2,500	Իտալիան	5,500
Աբաչան	3,700	Իւլիսիան	5,500
Պալմիրան	6,000	Իտրիան	5,500
Պուլիանան	6,000	Լեոնան	2,200
Քարթիլան	800	Լիկոմեան	2,500
Սայրենեան	2,000	Լեոնան	800
Տուրոյ	700	Օքսրինդ	700
Էճիպտոս	3,700	Բիրման	3,800
Ֆրանսա	3,700	Վալենսիան	6,800
Ֆուլերնեան	3,700	Վիրջինեան	6,800

Շաբաթական չոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամեն տեսակ կ'ընծայուած։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ

ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միսկէթ խան, Գալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ, Էյլանտ եւ ընկ. Լիվերբուլ

Գործակալներ

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն. Ճիպրալդար, Պ. Պ. Քարվիր Եղբարք. Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վահան եւ ընկ. Մալդա, Ա. Քամիլիերի. Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ. Զմիւռնիա, Պ. Ուիդոյ եւ ընկ.

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվերբուլ և Մէնչեսթրի Դէջ։ Բանոյ շոգենաւ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանոբոս	4,200	Ուէրթա	3,000
Ֆորս	4,000	Նէքթիս	3,000
Օսմանլի	4,000	Բէր	3,000
Սէսոստրիս	3,250	Իլի	2,600
Թէպէ	3,250	Աբանդէ	1,700
Մակոնա	3,250	Լէրնա	800
Նէր	3,250	Օլինդա	800
Մարեոթիս	3,250	Սէնէլ	750

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղազարդ յարդարուած են ճանապարհորդներու համար։

Դիմել առ Յ. Թ. ՈՒԻԹՕՒ, եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյտանլրդ սոգադ, Պոլիս

կամ առ Պ. ՆԷՎԻՅԻ, Ի. ՄԱԼԹԱՍ
Թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,
Վոյվոտա փողոց, Գալաթա.

Ցնօրէնութիւն, Լիվերբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սթրիդ, Լիվերբուլ.

Գործակալներ

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիլիամ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քարվիրի
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իսոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իզմիրտերուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիլիամ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէգրորուլոյ

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բռնի Լիվերբուլի և Մէնչեսթրի Դէջ։

Շոգենաւք Լոնտոնէն՝ կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օսէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Օրէսա շոգենաւը, նաւապետ Ֆրէտերիքսըն, Լոնտոնէն մեկնեցաւ մարտ 22ին, Ալեքսանդրիա հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, հոս կ'սպասուի դէպ ի 20 ներկայ ամսոյ, եւ անմիջապէս Սեւաստոպոլ եւ Թայդան պիտի երթայ։

Մէսսինայ շոգենաւը, նաւապետ Մորիճ, Լոնտոնէն մեկնեցաւ նախորդ ամսոյ 31ին, Մալդա եւ Զմիւռնիա հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, հոս կը հանի դէպ ի 20 ներկայ ամսոյ, եւ Դանուբ պիտի երթայ։

Ճոզֆ Տոռռ, շոգենաւը, նաւապետ Չիլկս, Լոնտոնէն մեկնեցաւ ամսոյս 7ին Մալդա, Սէլանիկ եւ Կ. Պոլիս գալու համար, ուր կը հանի դէպի 25 ներկայ ամսոյ, եւ բեռը պարպելէն յետոյ Պաթում, Բոզի եւ Թայդան պիտի երթայ ուղղակի։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կ'առնուն հետեւեալ շոգենաւք.

Քուէլէլը շոգենաւը, նաւապետ Ճոնս, Կ. Պոլիս եւ Դանուբ երթալու համար։

Թալոս շոգենաւը, նաւապետ Մաղոն, Կ. Պոլիս եւ Օսէսա երթալու համար։

Աոնց պիտի հետեւի Անէտ շոգենաւը, նաւապետ Ռէսդքոդ, Կ. Պոլիս, Օսէսա եւ Թայդան երթալու համար։

Ֆուլէ Կոմ շոգենաւը, նաւապետ Պոն, Սելանիկէն Կ. Պոլիս, Պաթում, Բոզի եւ Թայդան երթալու համար ճամբայ պիտի ելնէ։

Լոնտոն երթալիք շոգենաւ.

Սէսոստ շոգենաւը, նաւապետ Թիմաուլի, ուղղակի Լոնտոն պիտի երթայ դէպ ի 21 ներկայ ամսոյ։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
Գործակալք
Գալաթիա, Կ. Պոլիս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՆՊԱՐԵՂԷՆՔ ԵՒ ՈՍԿԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՔ

Վաճառատունս մինչեւ յառաջիկայ Ս. Զատիկ ամեն օր անխտիր բաց պիտի լինի, այսպիսի ժամանակ իւր պատուարժան յաճախորդները գոհացնելու համար։ Ա. Ա. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ
Ալաճա համամ, Քէմէրէնճիլեր գարուսու, թիւ 14

ՔԻԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բռնի Լիվերբուլի և Մէնչեսթրի Դէջ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանթ	7,000	Մալթա	3,000
Ադրիա	3,000	Մորոսիս	2,500
Ալբերտ	3,000	Նանթ	2,500
Պոդենիա	4,600	Բանիա	5,000
Պոնտիա	3,800	Բոլիվիա	3,200
Պոլուկ	2,500	Բուլգար	3,000
Պրինիզ Քոռ	1,200	Սերվիա	7,800
Սեֆիլանիա	5,000	Սերվիա	4,600
Քոդալանիա	4,700	Սարկոս	3,000
Շերպոռիկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տեվերոս	2,500	Սեպտ	3,000
Կալլիա	4,000	Թրիֆա	3,000
Քեռոս	2,500	Թրինիդատ	2,500
Մարոնիա	3,000		

Մորոսիս շոգենաւը, նաւապետ Պրաուն ամսոյս 28ին Լիվերբուլէն հոս կ'սպասուի։

Սաորագրեալս արտօնութիւն ունի ճանապարհորդ եւ վաճառք ընդունելի Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ–Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Գալաթիա։

Ն. ԲԱՔԻ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսիլիայ և Բոմբէյ Դէջ։ Կանոնաւոր բանոյ

Մեկնումի Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի և արագ ուղեւորութիւն

Տրապիզոն, Պաթում եւ Փոթի երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ. Մեծոր Սպրիլ 21ին Մարսիլիայէն եւ 27ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լէ Վոթ, որ չորեքշաբթի օրը 25 ապրիլ, հոս կ'սպասուի եւ նոյն օրն երեկուան ժամ 4ին վերստին պիտի մեկնի։

Նաւագէնքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ԲՐՊՈՒԼ
Մոռհանէ փողոց, թիւ 114

VICHY
Վ Ի Շ Ի
Վ-ԻՇ-ԻՒ, Փ-ԻՇ 22 Պ-ԼՎ-Ր
Լոնտրէր.

PASTILLES DIGESTIVES. — Վիշիի դրիւններն հանուած ապերէն շինուած։ Այս բաթիլներն արիւրժահամ են և սամսոքի թթուութեանց և դժուարամարսութեանց դէմ շատ ազդու։

SEL DE VICHY POUR BAINS. — Բաղնիքի համար ծրար մը աղ բաւական է այն անձանց համար որք Վիշի չեն, կարող երթալ։

Կեղծերէն զգուշանալու համար պէտք է բանեցնող ընկերութեան դրոշմը բոլոր արտադրութեանց վրայ փնտռել։

Ամեն դեղագործաց և դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվերբուլ, Մէնչեսթրի և Օթոման Դէջ։ Կանոնաւոր բանոյ

ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	
Աբրամ	2,500	Ռոմբրոս
Աբտոպէ	2,500	Քրուիքչանք
Լատոնիա	2,500	Ուիլքս
Մասեդոնիա	3,500	Մարշ
Բոսֆիլիա	2,800	Ֆոթերգիլ

Այս շոգենաւք կին ֆամպոդներ չունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն գիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆ.
Գործակալք

Ա Զ Դ

Տոքթ. Թիրեաքեան պատիւ ունի ծանուցանել արգոյ հասարակութեան որ գ. եւ չբ. օրերը միայն, ժամ (տաճկ.) 6էն մինչեւ 10, հիւանդ կընդունի իւր բնակարանը, ի Կիրիթ փաշա։ Իսկ ստիպողական դիպուածներ համար յամենայն ժամու մարթ է դիմել իրեն։

ԱՐԴՈՒԿ

Այս ձեւ արդուկներուն (իբրեւ) ամենէն ընտիր տեսակն, որոնց կրակը չմարիր, եւ միօրինակ կը գրծէ ջերմութեան ատիճանը նոյն պահելով, եւ ընտանեաց գործածութիւնի խիստ յարմար։ կայ նաեւ դերձակաց գործածութեան համար նորաձեւ ընտիր արգուկներ, որք ժամանակին կը ծանուին Կարին ձիկէրճեան եւ ընկերի Ամերիկեան վաճառատունը։

Աչերի վիճակ եղական գործ է հերաց տեսակ դժբաղդութեանց և նպատակին մարդ ծանուցանելի բաղդ թիւններէ ազատելու համար գոհ կընէ ծածողները։ Մանաւանդ գական սեռի գործածութեան մար անհրաժեշտ է այս, քանզի կառատացնէ ու մեռտաքանչ փայլուն և կակուղ կրնէ գլխոյ ծը մազը։ Որպէս է պատճառաւ նախապէս եղածը անպրէպ իր կին գոյնին կը վերադարձնէ։ Հաստատ մազը կը վերահաստատ։ Ապաժին տեղ նոր մազ կը յընէ եթէ արմատը փճացած (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ բրող է մազ բուսցնել երբ արմատ է), գլխուն ճերմակ մազերուն շուտով կանհետացնէ։ Մինչ բնական ու փայլուն մազի առաջ թեամբ գլխոյն զարդարուելոյն ծածողը խիստ վայելչադէմ կերանք մը կատանայ։ Մարդիկ քիս մէջ և այլ տեղեր բազմ գործածողք այսպէս կը վկայեն։ Ուշաշհոտ ոչ մի է, չիչը կ Թուղթի մէջ ամփոփեալ է։ Գ վաճառք և այլ շատեր կը ծ Աչերի վիկօրը հարցնել պիտ Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի րիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա։

(114 and 116, Southampton Row).

Աշխարհի զարմանալիքը։
Համաշխարհային Մաղի Նորոգիչը։

ՏԻԿԻՆ Ա. Ա. ԱԼԼԷՆԻ

Իրաւունք ինքն իսկ դերածայր կատարելութիւն, որով ամեն անգամ որ ուզուի կրնայ մազերը իրենց առջի գեղեցկութեանը դարձուիլ ու իրենց թարմ գոյնին ու փայլին վերածուիլ։ Կընորոգէ մազերուն կենդանութիւնը, ոյժը և աճումը ու։ Ծուռով մէկդի կընէ թեփը։ Ընծան նորոգիչէ մազերու, և բուրումը մրունի զմայլելի և առատ։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է Նոյնպէս Բարիզ ու Նիու Եօրք։ Կը վաճառուի ամեն սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու և անգղիացի դեղագործներու քով։

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԾԱՂԿԱՓՈՒՆՋ.
ԳԵՂԵՑԿԱՑՈՒՆԵԼՈՒ ՄԱՐՄՆՈՑ ԳՈՑՆԸ
ՄԻԵՏ ԾԱՂԿԱՓԹԻՒ, ՄԻԵՏ ԹԱՐՄ։

Միակ փորձ մը բաւ է համոզել ամեն տիկին որ այս ծաղկները կը գերազանցեն ուրիշ որ և է ջուր երեսի փոշի։ Դրանի մը վայրկեանի մէջ երեսի, վզի, թեւերու և ձեռքերու քնքուշ փափկութիւն և մարմարիոնի ճերմկութիւն, հանդերձ լեկակի գեղեցիկ գունովն ու հոտով։ Մէկդի կ'ընէ թեփը, երեսի ցանը արևայրումը, և ամեն բրտութիւն և բիծ։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիու Եօրք։ Կը վաճառուի սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու և անգղիացի դեղագործներու քով։

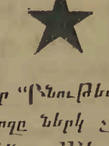

ԿԵԱՆՔ, ԱՃՈՒՄՆ և ԳԵՂ ՄԱԶԵՐՈՒ։

ՄԷԼՐՈՍ

ՄԱԶԵՐՈՒ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ ՆՈՐՈԳԻՉ։

Իր մէջը կը բովանդակէ ամեն յատկութիւնն որով առատ մազ մը, որ "Ինութեան գեղեցիկ Պատկն" է, կրնայ պահպանուիլ ու նորոգուիլ։ Մէլրոզը ներկ չէ։ Մէլրոզ գործածէ, երբ որ մազերու դէմ ճերմակ իյնայ կամ ճերմկին։ Մէլրոզ գործածէ, երբ որ մազերդ սկսին թափիլ և կամ երբ որ թեփոտին։ Կը վաճառուի երկու չափ շիշով, ամեն դեղագործներու քով և անոյշ իւղագործներու։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիու Եօրք։

☞ Տիկին Ա. Ա. Ալլէնի "Համաշխարհային Մաղի Նորոգիչը" "Հարսանեկան Ծաղկափունջը" և "Մէլրոզ՝ Մաղերու Նորոգիչը" կը վաճառուին։

Կ. Պոլիս Ս. Քանդիլ եղբարց քովի Ֆարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Էմընտ Քարիւէնայի քով, Անգլիական մթերանոց, Եիւքսէք Գալատրրմ Գալաթիա։

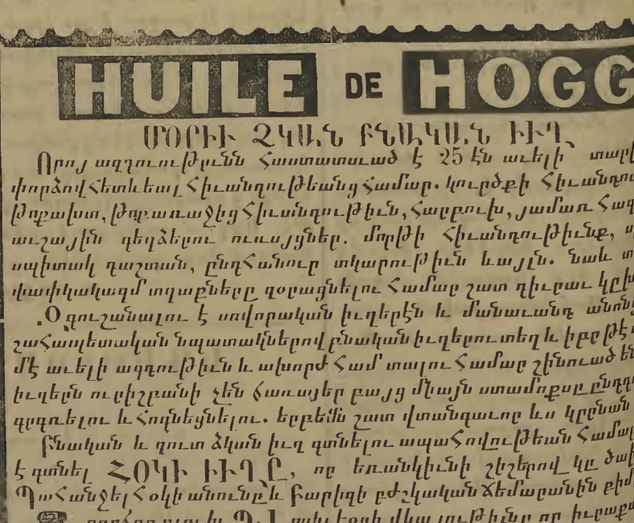

Որոյ ազդեցութիւնն հաստատեալ է 25 էն աւելի տարիներու փորձով հետեւեալ հիւանդութեանց համար. կուրծքի հիւանդութիւն, թոքախտ, թոքաբորբ, հիւանդութիւն, հաբուրեա, յամառ հազ, ուշայնի զեղձերու ուռայցներ. մարթի հիւանդութիւնք, սրբանցի սպիտակ դաշտան, ընդհանուր տկարութիւն և այլն. նաև տկար վատիկակազմ տղաքները զօրացնելու համար շատ դիւրաբար կը խմուին։ Զգուշանալու է սովորական իւղերէն և մանաւանդ անոնցմէ որ շահապետական նպատակներով բնական իւղերու տեղ և իբրեւ թէ անոնց մէջ աւելի ազդութիւն և ախորժահամ տալու համար շինուած են։ Այնպիսի իւղերն ուրիշներանի չեն ճառայեր բայց միայն ստամոքսը ընդդիմանալու զգուելու և հոգնեցնելու. երբեմն շատ վտանգաւոր ևս կրնան ըլլալ։ Բնական և զուտ ձկան իւղ գտնելու ապահովութեան համար պէտք է գտնել ՀՕԳԻ ԻՒՂԸ, որ եռանկիւնի շշերով կը ծախուի։ Պահանջել հօգի անունը և բարիզի բժշկական ճեմարանին քիմիական զորձոց դլուխ Պ. Լասիէօրի վկայութիւնը որ իւրաքանչիւր շշի էթիքէթին վրայ կը գտնուի։ Տելլա Սուտայի և այլ սոյ համբաւաւոր դեղավաճառաց քով կը ծանուի։ 1883 տարւոյ յունուար 1 էն սկսեալ մօրիւ ձկան բնական իւղի շշերուն էթիքէթին վրայ Գաղիոյ կառաւարութեան դրոշմը պիտի գտնուի ուրեմն այս մասին ուշադրութիւն դրչաբանի նշանը։ ընելուն։